

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ADMIRAL LORD NELSON

OG

PETER WILLEMOËS.

AF

CHR. BRUUN.

KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO.

1882.

Der sloges engang et Skærtorsdagsslag,
Som aldrig ganger af Minde,
Mens Korset staar i det danske Flag
Og Bølger i Kongedyb rinde.

C. Floug.

I.

For fyrretyve Aar siden fremkaldte den Skildring af Slaget paa Kjøbenhavns Rhed den 2. April 1801, som Cand. theol. *C. F. Allen* skrev til Trykkefriheds-Selskabets Folkekalender for Danmark 1842, en Polemik, der vakte Opmærksomhed. Det var Cand. jur. *Fr. Schiern* og Kapt.-Lieutn. *Chr. Ch. Zahrtmann* i Søetaten, der optraadte mod *Allen*¹. Kritikerne bragte lidet Nyt frem til Oplysning om Slaget, mere derimod til Oplysning om de politiske Forhold og om Forhandlingerne, som ledede til Vaabenstilstanden sluttet den 9. April. Efterat Kommandør *H. G. Garde* i sit Værk: Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814, som udkom 1852, har givet sin udførlige Skildring af Slaget, er der ikke kommet flere, tidligere ukjendte, Bidrag frem til Oplysning om

---

¹ *Allens* Afhandling blev i Manuskript gjennemlæst af Kmdr.-Kapt. *H. B. Dahlerup*. Denne har i en skriftlig Udtalelse til *Allen* brugt de skarpe Ord om General-Adjutant *Lindholm*, som ogsaa læses hos *Allen*, og som æggede *Zahrtmann* til at tage til Orde imod *Allen* — netop i det af *Dahlerup* redigerede Nyt Archiv for Søvæsen, I., 1842, S. 168—98: Gjenlyd fra 1801.

Hovedgangen i det¹, og efterat Professor *E. Holm* i sit fortræffelige Skrift: Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807, udkommet 1875, har behandlet den hele politiske Situation paa Grundlag af nye archivaliske Studier, maa det antages, at det Stof, der i den Retning, især fra danske Kilder, kan fremdrages, er blevet fremdraget. Hvad der lader sig fortælle om Slagets Historie, er sagt, Kilderne ere udtømte.

Dette samme Søslag har i de senere Aar givet Anledning til en Polemik af en anden Art. Talen er her ikke om Politik, noget om Slagets Enkeltheder, mest om fire Personer. Det Æmne, som er Gjenstand for Polemik, kan siges, at være et Stykke af anden April-Slagets Personalhistorie, det er Spørgsmaalet om, hvem af de to Officerer *Nelson* har berømmet for *Kronprinds Frederik*, Secondlieutenant *Peter Willemoës* eller Secondlieutenant *Jochum Nicolai Müller*, der senere blev Officer i den norske Marine, 1843 udnævntes til Viceadmiral, afgik 1845 og døde 1848².

I lang Tid nævnede man kun Willemoës. Men omtrent halvtredsindstyve Aar efter Slaget fremkom en Beretning om Müllers Forhold i det, og her blev der yttret Tvivl, om det ikke var Müller, hvem Nelson havde berømmet. Denne Beretning, som er »uddraget af Müllers egenhændige Optegnelser kort efter Slaget,« blev første

¹ De nyeste Skildringer af Slaget ere af *A. Thorsøe*, Den danske Stats politiske Historie fra 1800—1864, I, Kbh. 1873, S. 45—84; *J. C. Tuxen*, Den danske og norske Sømagt fra de ældste Tider til vore Dage, Kbh. 1875, S. 537 ff.; S. 553 et Billede: Willemoës paa Flaadebatteriet i Kamp med engelske Skibe; *O. Lütken* i Dannebrog, Kbh. 1880—81, S. 65—107.

² Willemoës er født i Assens 1783, Müller er født i Thronhjelm 1775.

Gang udgiven 1848 af *L. F. Flamand* i Bogen: Minde-skrift om Danmarks Hædersdag, den 2den April 1801, Kjøbenhavn, S. 217—226; anden Gang blev den udgivet 1859 af Rigsarchivar *Christian Lange* i tredje Hefte af Norske Samlinger, andet Bind (sluttet 1860), S. 328—35, Manuskriptet til denne Udgave bevares i Rigsarchivet i Christiania¹. Sammenlignes de to Udgaver, af hvilke den første er bedst skreven i stilistisk Henseende, vil det ses, at de stemme godt med hinanden, ofte endog ordret. Men hos *Flamand* ere flere Notitser trykte som Anmærkninger under Texten og betegnede som »Indsenderens Anmærkning,« medens de samme Notitser hos *Lange* ere Led af selve Beretningen. Første Udgave slutter med en Efterskrift, betegnet som »Indsenderens Bemærkning,« og i denne udtales Tvivlen, om Nelson har sigtet til Willemoës og ikke snarere har ment Müller, medens hos *Lange* Tvivlen er fremsat i selve Beretningen.

I det Forord, hvormed *Lange* har ledsaget sin Udgave, er det oplyst, at Manuskriptet, efter hvilket Beretningen er trykt, er skrevet af Müller selv. Hvorfra har *Flamand* sin Beretning? Uden Tvivl fra Müller selv, hvilket jeg slutter af følgende Omstændighed. *Flamand* havde forinden udgivet et: Mindeblad om Slaget den 2. April 1801 med Portræter af Cheferne for Defensionen tilsøs. Der blev udtalt Tvivl, om alle disse Portræter vare paalidelige, og *Flamand* gav da Oplysning om, hvorfra han havde Originalerne. Disse Oplysninger bleve meddelte i Kjøbenhavnsposten 1847, den 2. Februar,

---

¹ Efter velvillig Meddelelse fra Rigsarchivet i Christiania. De »egenhændige Optegnelser« ere ikke mere opbevarede.

Nr. 27. Her erfarer man, at *Flamand* havde faaet Portrætet af Olfert Fischer hos »Viceadmiral Møller, der opholdt sig i Kjøbenhavn forrige Vinter og paafølgende Sommer.« *Flamand* har altsaa staaet i Forbindelse med Admiral Müller, hvem han utvivlsomt baade skylder Beretningen (»Meddelt«) og de biografiske Notitser om ham, som ere ham »Meddelte,« og som han har udgivet i sin ovennævnte Bog S. 93—102¹. Hvis dette forholder sig saaledes, kan det maaske antages, at Müller har villet mildne nogle af sine Meninger, og derfor har sat Bemærkningen om dem under og efter Texten som den anonyme Meddelers eller Indsenders.

I den følgende Undersøgelse holder jeg mig til Ud-gaven i Norske Samlinger. Her siges da, efter at det er omtalt, hvorledes Müller forholdt sig i Slaget, idet han kæmpede meget længe, men tilsidst blev nødt til at stryge, og hvorledes Nelson paa en smuk og hædrende Maade tog imod ham som Krigsfange paa sit Skib: »Sees hen til, at af Defensionslinien Hayen længst blev ved at slaae og lige under Admiral Nelsons Øine, den Modtagelse og Behandling, Hayens Chef Lieut. Müller vederfores ombord i Orlogsskibet Elephanten, at Lieut. Willemoes med Flaadebatteriet noget tidligere end Hayen hørte op at slaae og trak sig tilbage, at Rygtet om Admiral Nelsons Yttringer om Lieut. Willemoes udbredte sig fra en Meddelelse i en Avis, udgivet af en nær Be-

¹ Det norske Rigsarchiv ejer disse samme biografiske Notitser »afskrevne efter en i Marinekommandoen opbevaret og af Kommandør-Kapitajn O. F. Klinck besørget Afskrift af Admiral Müllers egenhændige Optegnelser.« Velvillig Meddelelse fra Rigsarchivet i Christiania.

slægtet af Lieut. Willemoes, at han saavel før som senere af hans ældre og yngre Kammerater kun erkjendtes som en almindelig brugbar Officer, kan der opstaae Tvivl, om ikke Admiral Nelson havde meent Lieut. Müller istedetfor Lieut. Willemoes med den danske Officier, han fordeelagtig omtalte til, den Gang, Danmarks Kronprinds.«

Udtrykket »havde meent« er ikke ganske klart. Tages Ordene allene, kunne de betyde, at Nelson havde talt om en Anden end den, han havde tænkt paa, eller at Nelson havde spurgt om en Officer, Svaret derimod sigtet til en anden. Men læses Ordene i den hele Sammenhæng, kan Meningen vist kun være den, at Müller har troet, at Nelson omtalte ham fordelagtig for Kronprindsen, men at Willemoës's Navn i Omtalen af denne Begivenhed blev sat ind istedenfor Müllers. Naar *Chr. Lange* taler om en formodet Forvexling af Willemoës og Müller, som kan blive stadfæstet eller modsagt, maa hans Opfattelse vist netop have været denne samme.

Flamands Bog udkom i det stærkt bevægede Aar 1848, Müllers Beretning tildrog sig dengang ingen Opmærksomhed. Men da den elleve Aar senere var bleven trykt i Christiania, blev Tvivlen bragt videre. 1863 blev den indført i en Bog, som den norske Søofficer, nu Kommandør-Kapitajn *H. J. Müller*, en Brodersøn af N. Müller, havde skrevet om Søkrigshistorien¹, og 1878 i en af Premier-Lieutenant i den norske Marine *N. A. Larsen* forfattet Biografi af Nicolai Müller². Nu tog den danske

¹ *H. J. Müller*, Søkrigshistoriens vigtigste Begivenheder, Chra. 1863, S. 310 ff.

² *N. A. Larsen*, Fra Krigens Tid (1807—14), Chra. 1878, S. 8—9.

Søofficer, Premier-Lieutenant *O. Lütken*, til Gjenmæle, han underkastede i et Foredrag holdt for Søofficerer saavel Willemoës's som Müllers Deltagelse i Slaget en Kritik, og, støttende sig saavel herpaa som paa samtidige Udtalelser, kom han til det Resultat, at Tvivlen var aldeles ugrundet¹. Fra den anden Side svarede *H. J. Müller*, som i et Foredrag om Slaget den anden April, holdt i det sømilitære Samfund i Horten den 3. Marts 1880, søgte at godtgjøre, at *Lütken* »ikke har bevist hvad han vilde².« Tvivlen havde allerede banet sig Vej til populære danske Skrifter³. Enighed mellem Parterne er ikke opnaaet, Tvivlen er endnu tilstede. Det ser ud til, at der her er et historisk Problem, som fremdeles kan give Stof til polemiske Afhandlinger.

Sagen er visselig ikke af stor Betydning. Thi Opfattelsen af de historiske Begivenheder i Danmark i April 1801 forandres ikke paa nogen Maade, enten det kan oplyses, at Nelson roste Willemoës, eller at det var Müller, hans rosende Ord gjaldt. Men der er noget Tirrende i,

¹ Nicolai Müller og Peter Willemoës, et Foredrag holdt i Sølieutenantsselskabet 16. Decbr. 1879, trykt i: *Nær og Fjern* Nr. 395, 25. Januar 1880. Dette Foredrag blev optrykt i den norske Avis *Morgenbladet*, 1880, Nr. 27 B, 28. Januar. Pr. Lieut. *N. A. Larsen* knyttede nogle Bemærkninger hertil, trykte sammesteds, Nr. 43 A, 13. Februar.

² Trykt i: *Forhandlinger i Sømilitære Samfund*, 73. Hefte, Horten 1880, S. 6—30.

³ *A. Thorsøe*, *Den danske Stats politiske Historie fra 1800—1864*, I. Kbh. 1873, S. 636, Anmærkninger og Rettelser (ganske neutralt Referat). — *O. Arlaud*, *Bevingede Ord*, Kbh. 1878, S. 306: »Senere Oplysninger gjøre det rimeligst, at Normanden Joachim Nicolai Müller var den saaledes udmærkede Officer.« I Supplementet, Kbh. 1881, S. 173, siges, at *O. Lütkens* Afhandling »sætter det udenfor al Tvivl,« at det var Peder Willemoës.

at Sandheden af Fortællingen om en Mand, som endnu levende Personer have seet, af en Fortælling, der for længe siden har slaaet Rod i vor Historie, saa at enhver blot lidt dannet dansk (vistnok ogsaa norsk) Mand- og Kvinde kjender den, at den skal være Tvivl underkastet. Sagen har ogsaa noget Nationalt ved sig, saaledes som Tidens Begivenheder ere faldne. Der er Spørgsmaal om, saa at sige, at udslette Navnet paa en Helt, fordi det fejlagtig skal være nævnet istedenfor Navnet paa en anden Helt. Navnene paa et Folks Helte ere Folket dyrebare. Saadanne Navne maa ikke slettes ud eller byttes om, med mindre der kan anføres uomstødelige Beviser for Retten dertil.

Skulde det nu være umuligt, at faa Spørgsmaalet endelig besvaret? Skulde det være umuligt, at vise, at Sagen forholder sig paa den og den Maade, og kan ikke forholde sig paa nogen anden?

Jeg vil gjøre et Forsøg paa at vise det, og gjøre Forsøget i Egenskab af Historiker, ikke som Kyndig i Nautik eller i Krig til Søs. Opgaven stiller jeg som en personalhistorisk, ikke som en krigshistorisk. Men foruden det Personlige, det Personalhistoriske, der interesserer ved at undersøge et sligt Spørgsmaal, har en saadan Undersøgelse en anden, mere almindelig Interesse. Begivenhederne, som de fremstaa Dag efter Dag, skabe Historien. At paavise Sammenhængen i Begivenhederne, at forklare deres Udspring, deres Gang, deres Følger, er Historieforskerens Maal. Men hver Dag skaber ogsaa Historier. Disse gaa fra Mund til Mund, de fortælles, de forandres, de forbedres og forværres, de forvanskes

og forvrænges, de forsvinde og komme atter tilsyne. De fleste af dem blive aldrig til Historie, de forgaa som Havets Skum. Men nogle af dem fæstne sig, ligesom krystalliseres, de optages i Historien, hvor de ofte udgjøre de skjønneste Stene i det historiske Mosaik. At forsøge paa at ødelægge en saadan skøn Sten, eller at frelse den, det kan være en interessant Opgave. At følge en saadan Historie til dens tidligste Kilde, at vise, med hvor stor Sandsynlighed den kan være rigtig, eller hvorfor den maa være fejlagtig, det har sin Betydning i den historiske Forskning.

DHrr. Søofficerer *H. J. Müller* og *O. Lütken* have i deres Foredrag delvis eller helt omtalt Gangen i Slaget den anden April, og navnlig skildret den Del, som Willemoës og N. Müller have taget i det; derefter have de draget Resultater med Hensyn til, til hvem Nelson har sigtet. Denne Fremgangsmaade vil jeg ikke følge og det af følgende Grunde.

Det er, for det Første, vel muligt, at fortælle om Slagets Gang i Almindelighed, og at fortælle med nogen Udførlighed om enkelte af Skibene og om deres kommanderende Officerer. Men der mangler udførlige Meddelelser¹ om flere af Skibenes Færd, og dette gjælder

¹ Hr. Kmd. Kapt. *H. J. Müller* har vist, at det ikke er saa ganske let, at faa de forskjellige oppgivne Klokkeslet til at stemme; ligeledes at Afstanden mellem de engelske og danske Skibe angives paa Kort og i Beretninger forskjelligt. Med Hensyn til dette sidste Punkt skal jeg henlede Opmærksomheden paa, hvad *Risbrigh*, Chef paa Wagrien, skriver i sin Journal: »Kl. 10, da Røgen klarede lidt, opdagede vi et Linieskib med oppgivne Sejl, som laa for et Sværanker agterud paa Siden af Wagrien, saa nær, at dets Stævn næsten berørte vor nordostlige Sværanker-Boje, og et andet Linieskib laa noget længere fra os tværsud.« Archiv for Søværnen, VIII., S. 416.

tildels det Fartøj, som havde N. Müller til Chef, i endnu højere Grad det Fartøj, som havde Willemoës til Chef. Ved udførlige Meddelelser forstaar jeg saadanne, der gjøre det muligt, at følge især disse to Chefer under Kampen Skridt for Skridt og iagttage den Virkning, deres Kanoner gjorde paa Fjendens Skibe. Desuden mangle Oplysninger fra Fjendens Side om den Skade, Müller og Willemoës have tilføjet ham. Selv om Oplysningerne vare righoldigere, end de ere, vilde jeg af dem kun kunne uddrage, hvad jeg kunde finde sandsynligt, at Nelson havde dømt; men jeg vilde aldrig kunne komme til med nogen Sikkerhed at vide, at Nelson ogsaa havde dømt som jeg. Det vilde være tænkeligt, at der var visse Momenter, han havde lagt Mærke til paa sin Maade, og som gav ham Anledning til at dømme, som han har gjort, men som mine Oplysninger ikke gav mig noget tilstrækkeligt klart Billede af. Det kan jo være muligt, at det, som slog Nelson, blot var den Omstændighed, at se en Dreng, — den sytten-, næsten attenaarige¹ Willemoës var lille og spinkel af Væxt —, at se ham som Chef paa det maaske mest uformelige af alle de danske Skibe med Dristighed og Konduite kæmpe mod sig, Hs. brittiske Majestæts berømte sejerkrønedede Admiral, og slippe frelst bort med sit Flag og sit Fartøj.

Jeg skal derfor kun erindre om, at Secondlieutenant Müller var Chef (med Maanedslieutenant Lind) paa en

— Sammesteds siger *Risbrigh*: »det engelske Skib halede ind paa sine Spring og gav Wagrien hele sin Ild paa vor Bagbords Laaring.« De engelske Skibe havde altsaa en vis Bevægelighed, skjøndt de laa for Anker.

¹ Willemoës er født den 11. Maj 1783.

Stykpram eller Skjõtpram Hayen, bygget af Stibolt, indlemmet i Flaaden 1793. Hayen havde en Længde af 99', en Brede af 32', Dybgaaende 4'¹. Disse Stykpramme vare ikke, som Nutiden let vil forstaa det, ganske det samme som Lastepramme; de vare fladbundede, havde Sejl, Master og Dæk, og vare søgaaende indenfor vore egne Farvande². Men N. Müller fortæller i sin Beretning, at Hayen ellers brugtes til Transport indenfor Bommen af Orlogsfartøjernes Batterier; den havde erholdt Dæk og Apteringer til Opbevaring af Krudt, Touge og i anden Hensigt, den havde ombord Ankere, Touge og et Batteri af 20 Stkr. 18 ø Metalkanoner med Tilbehør. Secondlieutenant Willemoës var Chef (med Maanedslieutenant Behr) paa et Flydebatteri, en Defensionsflaade bygget 1786 af Hendrich Gerner. Batteriet var 140' langt, 41' bredt, det havde 3' 3" Dybgaaende³; det bar 24 Stkr. 24 ø Kanoner. Hverken Hayen eller Batteriet førte Sejl; for at komme fremad, maatte de enten bruge Aarer eller Varp, bugseres eller lade sig drive med Strømmen. »Prammen og Flaadebatteriet havde, ligesom andre Krigsskibe, deres Kanoner fordeelte paa begge Sider⁴.« Begge Fartøjer laa »svinebundne« med fire

¹ *H. G. Garde*, Efterretninger om den danske og norske Sømagt, IV, Kbh. 1835, S. 604—5.

² *B. W. Fordening*, Efterretninger om de af den danske Flaade udgaaede Skibsclasser, i Tidsskr. for Søvæsen, N. R., XIV., Kbh. 1879, S. 422. — Sml. *Steen Bille*, Nogle Barndoms-Erindringer, i Ide og Virkelighed, 1869, S. 157, hvor Stykprammen Hajen, bygget 1802 af Hohlenberg, beskrives som *Bille* saa den 1807.

³ *H. G. Garde*, anf. St. *B. W. Fordening*, anf. St. S. 425. Flaadebatteriet blev opbygget 1808.

⁴ *Bardenfleth*, Militair Beskrivelse over Slaget paa Kiøbenhavns Rhed. Kbh. 1801, S. 4.

Ankere, Flaadebatteriet i Defensionslinien lige Nord for Dannebrog, Hayen lige Syd for Dannebrog, hvis Modstander Elephant, Nelsons Flagskib i Slaget, laa ligeoverfor dette Blokskib. Slaget begyndte Kl. 10¹/₂, det varede efter *Bardenfleth* 4¹/₂ Time; Kl. 4 modtog Fischer, efter sin Rapport, Signal til at standse Kampen. Flaadebatteriet kappede Ankertougene henimod Kl. 2 og kom vistnok Noget over Kl. 2¹/₂ indenfor Trekroner. Hayen strøg omtrent Kl. 3, dens Chef førtes som Krigsfange ombord paa Nelsons Skib. Hayen havde en Besætning af 175 Mand, deraf 7 Døde, 6 Saarede; Flaadebatteriet havde en Besætning af 129 Mand, deraf 12 Døde, 34 Saarede, af hvilke 6 senere døde, 3 Savnede¹.

Den anden Grund til, at jeg ikke dvæler ved selve Slaget, er den, at Spørgsmaalet ikke angaar den Begivenhed, men en Begivenhed, der er indtruffen senere, nemlig Nelsons Samtale med Kronprinds Frederik. Hvad der blev sagt ved den Lejlighed, hvem der blev omtalt, i det Hele, hvad der er sagt efter Slaget, derpaa kommer det an. Men ingen Beskrivelse af hvad der skete tidligere, af Slaget, kan oplyse mig om, hvad der er sagt senere.

Da Nelson ikke mere kan give Svar paa Spørgsmaalet om, hvem han »havde ment«, og da ingen skriftlig Optegnelse herom er bevaret hverken af Nelson eller Kronprinds Frederik, kan man sige, at en Tvivl om, hvem det var, alle Dage maa forblive uløst, og at trættes derom, er at trættes om Kejserens Skjæg. Under-

¹ Efter Listen hos *Zahrtmann* i N. Archiv for Søværnen, I., S. 196. Efter *Seidelin*, Krig for Havenes Frihed eller Krigstildragelserne imellem Danmark og England etc. 1801, Tabellen, havde Hayen 155 Mand, Flaadebatteriet 120 Mand.

søgelsen maa gaa ud paa at besvare Spørgsmaal som disse: er der Anledning til at nære en saadan Tvivl? hvilke ere de Grunde, som Tvivlen kan støttes med? give de historiske Kilder Ret til at tvivle?

Mit Forsæt er, at udforske Fortællingens Chronologi og Genealogi. Jeg vil forsøge at vise, hvor tidlig, og ved hvem Fortællingen eller Fortællinger om Willemoës eller Müller ere komne til Verdens Kundskab. Jeg vil samle saamange Vidnesbyrd som mulig om, hvad der er fortalt. Saa vil jeg som Resultat uddrage, hvem det er, man fra tidligste Tid almindelig har antaget, har vidst, at Nelson har fremdraget, og prøve, om der derom kan herske Tvivl.

De Kilder, jeg benytter, ere Samtidens Skrifter og Pjece-Literatur, Aviser, Breve, Optegnelser, Digte, mundtlig Overlevering. Der haves ingen officielle Rapporter eller officielle Protokoller, i hvilke de Yttringer, det her drejer sig om, ere nedskrevne. Yttringerne ere faldne saa at sige i en privat Samtale. De bedste Kilder til Kundskab om denne Samtale vilde, som sagt, være Referater nedskrevne af Kronprindsen eller Nelson selv; havde vi saadanne, og stemte de overens, da kunde Spørgsmaalet let besvares; men saadanne kjendes ikke. Ordene ere blevne udtalte; maaske de ere blevne gjentagne eller omtalte af de to, mellem hvem de ere faldne; andre have hørt dem, de ere bragte videre, indtil de tilfældigvis engang ere blevne nedskrevne og trykte. Paa lignende Maade er det gaaet med saamange Udsagn, der ere slaaede fast i Historien. Gjennem Memoirer, for nyere Tiders Vedkommende ofte gjennem Tids-Memoirerne, Aviserne, komme Udsagnene eller Fortællingen om dem til det

store Publikums Kundskab, eller gennem Breve, Dagbøger o. Lign., fra hvilke de efterhaanden drages frem, og hvilke alle her maa tjene som Kilder. Fremdeles har jeg benyttet saameget af den senere udkömne saavel danske som engelske Literatur, hvor Slaget 2. April 1801 omtales, som har været til min Raadighed.

Men Digternes Arbejder ere ogsaa Kilder. Ingen vil benytte *Shakspeares* Julius Cæsar som Kilde til Oplysning om, hvorledes det gik til ved Cæsars Drab. Men havde vi en Tragedie, hvori dette Æmne var behandlet, og som var skreven strax efter Begivenheden, vilde jeg ikke betænke mig paa, at hente Vidnesbyrd fra den, naar jeg fandt, at de stemte med andre samtidige Vidnesbyrd. Fandt jeg store Uoverensstemmelser, vilde det fremkalde alvorlig Eftertanke hos mig. Jeg tør maaske her anføre en ret mærkelig Yttring af vor dybsindige og skarptseende Historiker, Professor *Paludan-Müller*, da den netop angaar Peter Willemoës. Han siger et Sted¹: »Læs *Grundtvigs* Svanesang over Willemoës; det har ikke været hans Agt, at give Efterslægten biografiske Notitser; men den Kundskab om den unge Helt, der er kommen til ham med den Luft han indaandede², er som et umiddelbart Stof ført med den hele Strøm af Tanker og Følelser fra hans Sjæls Inderste over i Sangen, og nu staar der i denne hvad vi Sildigfødte ikke vilde have fundet andensteds. Tidens egen umiddelbare Røst, — hvo kan høre den uden at fængsles af den!« Digtene, skrevne 1801 i Anledning af Slaget 2. April, maa blive

¹ Historisk Tidsskrift, III. R., 1., Kbh. 1858, S. 45.

² Det maa dog erindres, at *Grundtvig* lærte Willemoës at kjende paa Langeland i Aaret 1807.

Kilder ved Siden af Rapporter, Memoirer, Breve og Aviser.

Jeg skal nu omtrent i chronologisk Følge anføre alle de Meddelelser om Willemoës's og Müllers Forhold ved anden April-Slaget, som jeg raader over, især de samtidige Vidnesbyrd, jeg er truffen paa, nøjagtig gjengive dem, og ved Citater henvise til de Skrifter, hvorfra jeg har draget dem frem.

II.

Skjøndt Nic. Müllers Beretning — Müller udnævntes til Second-Lieutenant 1796 — er nedskreven adskillige Aar senere, bør jeg maaske dog først henvise til den, da Müller selv skildrer, hvorledes han havde det paa Hayen fra den 30. Marts, da han om Aftenen fik Ordre til som Chef at overtage denne Pram, og derefter fortæller om sin Deltagelse i Slaget.

Willemoës, som den 29. August 1800 var bleven udnævnt til Second-Lieutenant, blev den 27. Marts 1801 udnævnt til Chef for det Gernerske Batteri¹. Det fortælles, at den Dag, han pludselig fik Ordre at gaa ombord, var hans Broder Joachim Godske paa Universitetet ved skriftlig theologisk Examen. Han gik derop, mødte en Pedel paa Trappen og bad ham kalde Broderen ud. Da dette var umuligt, vilde han med Magt bane sig Vej ind i Auditoriet. Ved den derved opstaaede Støj kom Professor Thorlacius ud, og Willemoës anmodede ham da om, at maatte tage Afsked med sin Broder. »Naar

¹ Marineminist. Archiv.

jeg skal slaas for mit Fædreland, vil jeg først se min Broder.« Professoren svarede: »Nej, min unge Mand, det kan De ikke.« Willemoës maatte gaa; men senere søgte Thorlacius ham op, og han blev en flittig Gjæst i Professorens Hus¹.

En Rapport skreven af Willemoës den 2. April bevares i Marineministeriets Archiv². Den indeholder en Navne-Liste paa Flaadebatteriets Døde, 9 (2 Soldater, 3 Matroser fra Throndhjems Distrikt, 3 Matroser fra Sjælands Distrikt, 1 af de Frivillige), og Saarede, 13 (8 Soldater af Kongens Regiment, 3 Matroser fra Throndhjems Distrikt, 2 Matroser fra Sjælands Distrikt). »Alle disse ere komne paa Qvisthuset, men der var en Mængde, som kom ombord paa Orlogsskibet Sjælland, som jeg ej haver kundet opdage enten de ere døde eller blesserede. Hendrik Lemberg af det præssede Mandskab gik fra Forstanden under Battalieu og døde strax derpaa.« Derefter følger en Omtale af Batteriet: »Flaadebatteriet er i maaelig Tilstand, Brystværntrapperne paa begge Sider ere rent spolerede, 5 Rapperter ere rent spolerede og nogle af de andre lidt beskadigede, 1 Kanon er sprungen og Tappen afskudt af en anden, Kasse-matten er beskadiget, tvende Kugler ere gaaet igjennem den, fire Dræk med Bøjereb bleve tilbage, Tougene ere kappede.« Om Bat-

¹ Denne Fortælling om »Onkel Peer« er mig meddelt af Peter Willemoës's Brodersøn, Hr. *Godske Willemoës*, Præst i Fuglse paa Lolland, Søn af den i Herfølge 1858 afdøde Præst Joachim Godske Willemoës. Denne underkastede sig mundtlig theologisk Examen den 22. Januar 1801; maaske har han ved Kvartalsexamen i April 1801 ført Tilsynet ved den skriftlige theologiske Examen.

² Jeg skal bemærke, at de allerfleste Rapporter fra 2. April-Slaget ikke mere synes at være bevarede.

teriets Deltagelse i Kampen indeholder Rapporten forøvrig ikke et Ord.

Det er en i Familien Willemoës bevaret Tradition¹, at Peter Willemoës lige efter Slaget kom op til sin ældste Broder, Frederik Wilhelm, der var Kandidat paa Frederiks Hospital, viste ham sin Raaber, der var mærket af mangfoldige Kugler, og omtalte, at det havde været en haard Dyst.

En Notits findes i *Hamburgischer Correspondent* for 1801, Nr. 55 af 7. April, hvor det meddeles af et Brev »bei ausserordentlicher Gelegenheit« fra Kjøbenhavn af 2. April², at Nelson skal have erklæret, »at han aldrig har deltaget i et skrækkeligere Slag.« Denne Yttring har Nelson vistnok udtalt til General-Adjutant Lindholm.

I den allernærmeste Tid efter Slaget skrev Willemoës et Brev til sine Forældre, der nu opbevares i Universitets-Bibliotheket i Kjøbenhavn og er udgivet 1877 af *S. B. Smith* i Danske Samlinger, II. Række, 6. B., S. 95—96. Brevet er udateret, det lyder saaledes:

»Jeg har gudskelov heele Lemmer endnu, som jeg mindst formodede at beholde; thi jeg havde omkring mit lille Batterie Admiral Nelson og tvende Engelske Orlogskibe foruden, som uophørlig fyrede, Baade med Skraasække, Kugler og Knipler. Jeg gjorde min Pligt og er ogsaa bleven Belønnet af Cronprindsen og Admiralerne samt af alle mine Colleger med, at jeg havde staaet mig brav, og at de havde aldrig Troet, at jeg havde sluppen Livet, og da jeg kom ombord til Kamhr^e Bille, forestillede han mig for endeel af sine Be-

¹ Meddelt mig af Hr. Etatsraad, Herredsfoged *F. C. Willemoës*, Søn af ovennævnte *F. W. Willemoës*, der døde 1860.

² »Gestern, den 1. April, war ein schrecklicher Tag.« Der maa være en Fejl i Dateringen.

kjendtere med følgende Ord: Jeg har havt udkik med Flaade Batteriet heele Battalieu og har seet, at Lieut. Willemoes har staaet sig exelent. — i største Hast.«

Olfert Fischer omtaler i sin Rapport om Slaget, af 3. April, til Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet, at »det gernerske Flaadebatteri, som var meget ilde tilredt«, var blandt de Fartøjer i Defensionslinien syndenfor Trekroner, som ikke faldt i Fjendens Vold. *Collegial-Tidende for Danmark og Norge*, 1801, Nr. 15, 19. April, S. 231.

I *Fyens Stiftstidende* for 1801, Nr. 42, Onsdag den 8. April, fortælles blandt Efterretninger tagne af private Breve skrevne fra Kjøbenhavn¹:

»Den unge Willemoes (en Søn af Kammerraad og Amtsforvalter Willemoes her i Odense) har ogsaa værget sig tappert som Chef for Flydebatteriet No. 1 imellem 2 engelske Skibe.«

I *Allgemeine Zeitung* for 1801, Nr. 123 af 3. Maj, læses S. 491 en Korrespondance fra Kjøbenhavn dateret 12. April. Efterat have talt om Slaget i Almindelighed fortæller Korrespondenten om tre Mænd, der særlig udmærkede sig, 1. Lassen paa Prøvesten, 2. Christian Uethe (o: Rothe) paa Prammen Nyborg, og 3. Willemoës. Om denne skriver Korrespondenten:

»Willemoese, en Yngling paa 19 Aar, kommanderede som Lieutenant et lille svømmende Batteri. Han laa netop under Nelsons Skib paa 96 Kanoner og fyrede bestandig saa lyk-

¹ Dette Nr. mangler i Exemplaret af *Fyens Stiftstidende* i det store kgl. Bibliothek. Hr. Kancelliraad *Dreyer* i Odense har velvillig meddelt mig Citatet fra sit Exemplar; han skriver: »Om Lieutenant Nicolai Müller findes Intet; om et Udsagn af Nelson om en af de to Officerer findes Intet.« De Officerer, hvis Navne anføres, ere Harboe, Risbrigh, Kofod, Brown, Hauch, Thura, Schrødersee og Willemoës.

keligt og med saadan Behændighed, at han tilføjede Admiralskibet 9 Grundskud. Tilsidst blev hans Batteri skudt i Stykker. Nu var det Ynglingens varmeste Ønske, endnu engang i sit Liv at ligge saaledes foran Nelson. Kronprindsen taug. Batteriet blev istandsat fra andre Fartøjer, det bestod af en paa Bræder lagt Flaade med Kanoner. Kronprindsen raabte til ham: »Der er Deres Batteri, min kjære Willemoes. Prøv det engang endnu med Nelson.« Af Glæde sprang den dristige Yngling højt op og gik ud paa de morderske Planker som til en Dandsesal. Nelson talte med stor Beundring om denne Yngling og anbefalede ham til Kronprindsen til fortrinlig Opmærksomhed og Paaagtning.«

Fra Marts og April 1801 kjendes flere interessante Breve, som *Barthold Georg Niebuhr* (f. 1776, d. 1831) skrev fra Kjøbenhavn til sin Veninde Fru Hensler i Kiel. *Niebuhr* havde været Privatsekretær hos Grev Schimmelmann, han var nu Assessor i Kommercekollegiet, Sekretær og Kontorchef under Konsulardirektionen; han havde gode Forbindelser. Disse Breve bleve trykte 1838 i første Del af Skriftet: *Lebensnachrichten über B. G. Niebuhr*, udkommet i Hamburg. I et Brev dateret 14. April læses Følgende S. 300:

»En syttenaarig Lieutenant (jeg tror, han hedder Vildemosa), som kommanderede det svømmende Batteri, har vundet ganske udmærket Ære. Han har ligget ligeoverfor Nelson og med største Koldblodighed bestandig skudt paa hans Roer. Tilsidst blev hans Batteri næsten ødelagt, men han reddede det tilbage; det er nu atter istandsat og overgivet ham. Igaar vare alle Officerer fra Defensionen indbudte til Kongens Taffel: den unge Mand vilde ikke komme, men hellere blive paa sit Batteri. Nelson har forlangt at se ham, fordi han allermest har draget hans Opmærksomhed paa sig.«

Det er blevet sagt, at *Niebuhrs* Brev »synes at pege ligesaa meget i Retning af Müller som af Wille-

moës.« Det forholder sig dog ikke saaledes. Vistnok siger *Niebuhr*: »jeg tror, han hedder Vildemosa,« — de yngste Sekondlieutenanters Navne pleje ikke at være meget bekendte, — men han har to Bestemmelser, som fjerne enhver Tvivl om, hvem der skal tænkes paa. Lieutenanten var »syttenaarig.« Af samtlige Chefer var Willemoës den eneste, der var i den Alder; Müller var 26 Aar. Lieutenanten kommanderede »det svømmende Batteri« (med den bestemte Artikel). Der var i Defensionslinien kun et eneste svømmende Batteri, det Gernerske, som Willemoës kommanderede.

I *Le Moniteur Universel* for 1801, Nr. 218, den 8. Floréal (28. April) læses allerførst i Bladet, S. 913, en længere Korrespondance, dateret: Copenhague le 14. Avril (24. Germinal), hvori det hedder:

»De tapre Land- og især Sjø-Officerer, som have bidraget til den ærefulde Modstand d. 2. April, vare igaar tilstede ved Hoffet og vakte der almindelig Opmærksomhed: man lagde Mærke til den modige Chef paa Prøvesten, Hr. Lassen, og til Chefen paa et andet Blokskib Wagrien, Hr. Riisbrick, der endnu som ung Mand var med i Hr. de Grasses Slag¹. De Officerer, som havde højere Grader, spiste til Aften med Kongen, de andre ved Marskalkstaffet. Blandt disse fæstede Opmærksomheden sig især paa en ganske ung Officer ved Navn Willemus, han er næppe 19 Aar gammel; han kommanderede et af Flydebatterierne, hvilket, efter hvad Nelson selv har sagt, har tilføjet den engelske Eskadre større Skade end alle vore andre Skibe.«

¹ Risbrigh var i engelsk Tjeneste og deltog i det Slag 1782 ved Dominique, i hvilket Admiral Rodney slog den franske Admiral de Grasse.

Mandagen den 13. April om Aftenen Kl. 6¹/₂ var der Apartement ved Hoffet¹. Willemoës havde Vagt og mødte ikke; han sagde: »Tjenesten gaar for Alt².« Det er sandsynligt, at der ved denne Lejlighed er blevet talt om ham; et Echo heraf ere Meddelelserne i *Niebuhrs* Brev og i *Le Moniteur*.

I *Schirachs* Politisches Journal for 1801, Hamburg, April-Heftet, S. 423, læses i et Brev dateret: Kopenhagen den 18ten April følgende Notits:

»Især udmærkede sig ogsaa den yngste Skibschef i Defensionslinien, Lieutenant Willelose, som ganske nylig er forfremmet fra Kadet til Officer og kommanderede en lille Kanonbaad. Han skal have haft Lejlighed til ved sin Dristighed at tilføje nogle fjendtlige Skibe betydelig Skade, og Nelson skal være bleven saaledes opmærksom paa ham, at han især har forespurgt sig om denne unge Helts Navn.«

I Kjøbenhavns Adresse-Contoires Efterretninger for 1801, Nr. 117, den 18. April, averteres som udkommen en Bog med Titel: Historisk Dagbog over Krigen mellem Dannemark og Engelland fra Rustningernes Begyndelse til Vaabenstilstanden, holden af [Literatus] *C. Petersen*. I denne Bog læses S. 99 Følgende:

»En ung Sølieutenant, Vilelose, som havde Commandoen paa et af vore Smaaskibe, skal have løbet saa nær ind under eet af de Engelske Krigsskibe, at dette ikke kunde beskyde ham, og at man maatte udsende mindre Fartøier fra den Engelske Flaade for at forjage ham og befrie sig fra hans ubehagelige Manøvrering med hans Canoner. Admiral Nelson skal efter Slaget have beundret denne unge Sømands Mod og Dristighed.«

¹ I Berlings Kjøbenhavnske Tidender, 1801, Nr. 29, 10. April, annonceres dette Apartement.

² Meddelt mig af Hr. Pastor *Godske Willemoës*.

I den af *Christian Iversen* redigerede *Fyens Avertissements Tidende* for 1801 læses i Nr. 48 af 22. April følgende Notits:

»Den unge Lieutenant Willemoes, som ifor endnu var Cadet og nu commanderte et Flydebatterie, tiltrak sig ved sit brave Forsvar endog Nelsons Opmærksomhed, og udholdt lige saa længe som Orlogsskibene Dannebrog og Sielland. Da hans Flag 2 gange var nedskudt, tog han tilsidst en af de dræbte Soldaters Trøjer og hang op i Flagets Sted. Da han tilsidst af sit Mandskab kun havde faa Usaarede tilbage, og mærkede, at Nelsons Skib nærmede sig, kappede han sit Ankertoug, lod Folkene lægge sig plat ned og drev til Lands, medens han under Kugleregnet med Maanedslieutenanten selv blev staaende. Da Folkene saae dette, reiste de sig alle som electriserede og raabte Hurrah! vi slaaes igjen næste gang under Dem¹.«

Episoden med Trøjen skildres i en Vise med denne Titel: En nye Vise om de tappe Søheltes Bedrifter, som udmærkede sig i Slaget den 2den April, hvoriblandt Capitain Lasson, Bruun og især den unge Lieutenant Willemose. Af *R. G. Rasmussen*¹. 8°, 2 Blade. Her siges:

»Og den unge Willemoes
Ydes sin fortiente Roes,
Han var forrig Aar Cadet,
Lieutenant blev — fortiente det.

Han et Flye-Batteri
Kommandered denne Tid,

¹ Denne Notits, med Bemærkningen om Nelson, gik rundt i Provinds-Aviserne, se: *Helsingørs Efterretninger*, 1801, Nr. 33, 25. April, S. 1027; *Aarhus Stifts Tidende*, 1801, Nr. 33, 25. April; *Ribe Stifts Adresse-Aviser*, 1801, Nr. 33, 24. April.

² Paa Titelbladet af andre Viser fra 1801 kalder han sig *Studiosus R. G. Rasmussen*.

Holdte blandt de sidste ud;
Thi med ham var vores Gud.

Britterne togange skiød
Skibets Flagstang for ham ned:
Hvorpaa han i dettes Stæd
Tog en Trøje, vajed med.

Folket fik da atter Liv
Og fornyede sin Striid,
Indtil Nelson med sit Skib
Nær paa Siden lagde sig.

Han da Ordre gav paastæd,
Folket sig at lægge ned,
Anden selv han opreist stod,
Nelson! roeste selv hans Mod.

Coursen ind ad Kysten tog,
Folket Øynene opslog,
Saae og saae, ja saae at de
Ved hans Mod da reddede.

Fyrigen de raabte da:
Hurr. Hurrah! Hurrah! Hurrah!
Under slig en Helt, som De!
Slaae Vi atter modige.«

Til den populære Literatur fra denne Tid hører et Blad i Patentfolio med et gyseligt Træsnit og Forklaring dertil: *Danmarks og Norges Hædersdag den 2. April 1801*. Her læses:

»Nr. 12. Flaadebatteriet No. 1 med 24 Kanoner, førtes af den kjække unge Lieutn. Willemoes. Samme gav Nelsons Skib, som det laae nærmest, 30 Grundskud, og var dette det eneste af samtlige *seilløse* Fartøjer, der var med i Slaget, som undgik enten forladt eller ganske ødelagt at falde i

Fiendens Hænder¹. Nelson selv har med Beundring erkundiget sig om dets Anfører.«

I et utrykt Brev til Gehejmerraad *Johan Bülow* paa Sanderumgaard², skrevet fra Kjøbenhavn den 25. April 1801, fortælles: »Hos Etats-Raad Bruun var Soupé igaar for vore tapre Søhelte, en Cantate blev opført og Heltene blev bekrandset; Cantaten var af [Fru Bruuns] egen Composition, en af hendes Døttre dandsede.«

Om denne Soupé fortæller *Hans Cornelius Klingberg*, 1807 ansat som Byskriver i Bergen, ret morsomt til Jens Rathke, 1813 udnævnt til Professor i Naturhistorie ved Universitetet i Christiania, i et udateret Brev, skrevet fra Kjøbenhavn, som er udgivet 1876 af *L. Daae* i: Breve fra Danske og Norske, Kjøbenhavn. S. 188 læses følgende Beskrivelse af Festen:

»Lassens Roes er allerede kommen til Tronhjem længe, ligesaa Willemoses. Hoffet og private kappedes om at hædre Mændene fra 2. April. Der var stort Festin ved Hoffet, hvortil alle Officiererne vare indbudne, og hvor der skal have gaaet langtfra ikke stivt, men meget fidelt til. Frue Brun gjorde ikke allene Vers og Hymner, men ogsaa et Festin, hvor alle Officiererne vare indbudne, Alt blev anvendt for at gjøre Ære af dem, til Slutning kom endog hendes Datter ind, prydet med Blomster, dandser en Solo og præsenterer hver af Cheferne efter Takten en Bouquet, men ach! der mangler to — hvad har hun at gjøre? — hun tager Krandsen af, som hun har paa Hovedet, den deler sig i to, hvoraf hun præsenterer Lassen den ene og Willemoes den anden.

¹ Sml. nedenfor S. 28 *Frams* Meddelelse.

² De i denne Afhandling citerede Breve til Bülow findes i en Kopibog i det store kgl. Bibliothek (ikke offentlig tilgængelig). Brevskrivernes Navne ere altid udeladte og Brevene ere ikke afskrevne i deres Helhed.

Lassen skal være en særdeles spagfærdig, beskeden Mand og skal have været meget forlegen ved al denne Honneur, og Willemoes, som man ogsaa vilde gjøre al mulig Honneur af, og som den gamle Frue Münter bestandig vilde entretenere paa Tydsk, var ligesaa ilde daran, da han ikke kan andet end Dansk¹ og ikke kunde svare andet end Hollændernes *kan nit verstan.*«

Kantaten, som Fru *Brun* skrev, har Titelen: »Die Schlacht am grünen Donnerstag.« Den udkom, ogsaa i dansk Oversættelse (18. og 20. April), og blev solgt hos Portneren i Konferentsraad Bruns Ejendom i Bredgade og hos Boghandler Brummer til Indtægt for de Kvæstede. Andre Digte har hun ikke udgivet i Anledning af Slaget den 2. April².

I Tidsskriftet *Den danske Tilskuer*, som *Rahbek* udgav, er i Aargangen 1801, Nr. 31 og 32 for 20. April, aftrykt en Folkesang over 2. April af *Christen Henriksen Pram*. I det tolvte Vers forekommer (S. 248) Linien:

»Saa unge flinke Villemoes.«

¹ Ved Søkadetakademiet undervistes dengang ligesom nu i Engelsk og Fransk, men ikke i Tydsk.

² Det er sagt, at N. Müller »foruden af andre blev tilegnet Sange af Digterinden Frederikke Bruun, og nogle af disse maa vel findes.« Her er en Misforstaaelse af N. Müllers Ord: »i Danmark og Norge — indbødes til Æres-Festligheder, blandt flere, af Korporationer og Digterinden Frederikke Bruun, blev tilegnet Sange, hvoriblandt en af en i Slaget Underordnet.« Her er ikke Tale om Sange af Fru Brun, men om Festligheder hos hende. I det store kgl. Bibliothek bevares mange Viser og Sange skrevne 1801 (omtrent 80), ogsaa af Underordnede, saaledes af *Gjord Pedersen*, Matros, som selv bivaanede Slaget paa Wagrien, af *J. H. Wiig*, Frivillig paa Prøvesten; ingen af disse Sange er dediceret til Müller. Maaske har Dedicationen til ham været skriftlig. Forfatterne have snarest bragt deres Sange rundt til alle eller de fleste af Officererne, der vare med i Slaget.

I en Indledning skreven af *Rahbek* forekomme, S. 244, disse Ord: »Fiskere og Lassener, og Risbrigher og Brandter, og Harboer, og Rother, og Lilienskiolder, og Egeder, og Willemoeser, og hvad den hele Række af Søekrigere hedde.«

Dette Digt udkom kort efter, — det blev averteret til Salg i Adresse-Contoirets Efterretninger for 1801, Nr. 167, 28. Maj, — men meget forøget, idet *Pram* i et Tillæg meddelte en stor Del Notitser om de enkelte Skibe og deres Chefer¹. Digtet har Titlen:

En historisk ny Vise eller sangviis forfattet Rijm-kronike om vore Orlogshelte i det drabelige Slag ved Kiøbenhavn den 2den April 1801 . . . . . med oplysende Tillæg ledsaget af *Christen Henriksen Pram*. Kiøbenhavn trykt hos Dir. J. F. Schultz. 8°, 31 SS.

Følgende Anmærkning til Vers 12 læses S. 22—23.

»Lieut. Willemoes, en meget ung Søofficier, men saaledes kiendt, at der betroedes ham Befalingen over det af Gerner bygte Søebatterie paa 24 Kanoner. Det lykkedes denne unge Mand, at blandt de brittiske Skibe, han fik at stride med, var Nelsons eget; og saaledes udførte han det ham tilfaldne alvorlige Ærende, at den brittiske Søehelt, da han efter Slaget kom her i Land, underrettede sig om hvem det var, som havde ført dette Batterie, hvilket han tilstod havde tilføjet ham megen Skade, og gjort hans Angreb en synderlig

¹ Disse Notitser ere optrykte i *Rahbeks Sømands Tidsfordriv*, Kbh. 1829, S. 219—233; S. 228 om Willemoes. Hele Bogen er optagen i *C. Prams Udvalgte digteriske Arbejder*, IV., Kbh. 1827, S. 14—33. *Prams* Digt er optrykt i: Hædersminde for 2. April 1801 eller Sange og Digte, I., Kbh., S. 161—68. (Denne Digtsamlings første Del blev udgivet 1801 i 8 Hefter med Titel: Samling af Sange som ere udkomne i Anledning af Krigen mellem England og Danmark i April 1801.)

haardnakket, levende og velbestyret Modstand; hvorved denne Fiende fandt sig forpligtet til at gjøre Vedkommende her opmærksomme paa det meget, Fædrelandet har i Tiden at vente af den unge Kriger, som saaledes begyndte. Ved at rette sine Skud deels saavidt mueligt mod Roeret, og derved gjøre Skibet ustyrligt, deels lige ind imod Boven af Skibet, da denne vendte mod ham, holdt han mere end en halv Time dens Ild saa nogenledes fra sig. Da omsider Nelson med Anstrængelse vilde lægge ind paa dette frygtelige Batterie, og bemægtige sig det, efterat det allerede var meget forskudt, kappede han Ankrene og fik det, under vedholdt og ej ved Arbeidet med at flytte bort afbrudt velsigtet Skydning, formedelst Hurtighed og modig Aandsnærværelse, halet ind paa Grunden paa Siden af Tre Kroners Batterie, i Sikkerhed, og var dette det eeneste af samtlige de *seillose* Fartøjer som vare med i Slaget, der undgik, forladt eller gandske ødelagt at falde i Fiendens Hænder.«

Pram gjør S. 26 Undskyldning for, at han maaske ikke har omtalt alle Forsvarerne, og erklærer sig villig til, i et nyt Oplag at rette og forandre, hvad der behøver at forbedres. Men han siger udtrykkelig: »Løgn er intet af det her er sagt, der er intet forsætligt fremstillet bedre eller værre end Optegneren ved saa nøiagtigen, som han har kunnet, at underrette sig, har faaet det at vide.« Den lille Bog udkom ikke i nyt Oplag.

Fr. Sanders Digt, Skjærtorsdag 1801, der ledsager *Lahdes* daarlige Kobberstik af Slaget, averteres som udkommet i Berlings Kiøbenhavnske Tidender 1801, Nr. 41 for 22. Maj¹. I dette Digt skriver *Sander*:

»Selv hist en Yngling modner alt
Ved Dagens Aand til Mand.

¹ Digtet er optrykt i Hædersminde for 2. April 1801 eller Sange og Digte, I., Kbh., S. 137 ff.

Skiøndt Snese ved hans Side faldt,
 Vor Willemoes holdt Stand.
 Ei skal min Sang Dig, Yngling, prise:
 Kun Nelsons Roes Dig Banen vise!
 Thi skjænke Fædrelandets Flag
 Dig mangan Hædersdag!«

I den tyske Oversættelse af *Sanders* Digt lyde de fire sidste Linier af den anførte Strophe saaledes¹:

»Wie frech!« ruff Nelson, »auf, ihr Brüder!
 So donnert doch den Buben nieder!«
 Doch Willemoes und seine Schaar
 Trotz glorreich der Gefahr.«

Rahbek gav i Den danske Tilskuer en Analyse af *Sanders* Digt. I Nr. 46 for 1. Juni 1801 omtaler han S. 361, hvor vanskeligt det har været for Digteren, at faa alle Navne med; Digteren har maattet sammentrænge tre Navne i en Linie:

»Brandt, Harboe, Fasting alle stod,«

men, siger han S. 363: »kun for ham, hvem Nelson selv udmærkede, for

»Unge flinke Willemoes«

maatte en Undtagelse finde Sted.«

Hr. Pr. Lieutenant *Lütken* har ogsaa citeret to Steder af Digte af Translatør *A. Jørgensen*² og af Student

¹ »Hædersminde etc.« II., S. 159.

² *Jørgensens* »Danske Søemænds Hæder« (se om denne Vise længere fremme i denne Afhandling) udkom særskilt i Odense; optrykt i Hædersminde for 2. April 1801 eller Sange og Digte, 1801, I., S. 133—37. S. 135: »Uvant til Strid — Stréd ogsaa unge Willemoes Med Heltefid.«

*C. Hertz*¹, hvor Willemoës nævnes. Jeg skal tilføje, at i *Frederik Schmidts* Digt²: Danmarks Hæderskamp mod Brittens Overmagt, der er trykt i Den danske Tilskuer 1801, II., Hefte for 17. August, S. 473—78, forekomme, S. 477, følgende Linier:

»Musa —

— nævne Du Ynglingen Willemoes

Der kiæmped med Nelson om Helteroes.«

Medens jeg her citerer Digterne, tør jeg maaske ogsaa citere nogle Linier af et Digt, som blev skrevet i Anledning af Willemoës's Død. Forfatteren til det er *Daniel Smith*, senere Præst paa Møen, f. 1782, d. 1871. Digtet er trykt i Dagen for 1808, Nr. 70, 23. April. Anden Strophe begynder saaledes:

»Syv Vintre forhen i saa haard en Dyst
Den unge Helt selv lærte Nelson grue:
Det Danske Sværd saa plat forjog al Lyst
Til Heltens Strand med ærlig Krig at true.
Og Landets høje Drot blev Helten huld
Og Landets Møer bekrandsed' Heltens Tinding.«

Bardenfleths Bog: Udkast til en militair Beskrivelse over Slaget paa Kiøbenhavns Rhed den 2den April 1801, averteres som udkommen i Kiøbenhavns Adresse-Contoires Efterretninger 1801, Nr. 172, den 1. Juni. Her siges S. 9: »Henimod Kl. 2 maatte Flaadebatteriet

¹ *C. Hertz*, Søslaget paa Kjøbenhavns Rhed d. 2. April 1801. Et Digt i 4 Sange. Kbh. 1802. Optrykt i Hædersminde for 2. April 1801 eller Sange og Digte, III, S. 1—63. — S. 54: »... Willemoes! ... Tordenskiold er Vidne til din Roes ... han kalder dig sig selv.«

² Digtet udkom ogsaa særskilt. *Frederik Schmidt* var dengang Præst i Eger Præstegjæld. Digtet er optaget i *Schmidts* Samlede Digte, Kbh. 1811; det anførte Sted staar S. 108.

kappe. — Kl. 2¹/₂ maatte Flaadebatteriet, som drev ned uden for Trekrøner, modtage Ilden fra de opkommende Skibe af Parkers Division; men ved Hjælp fra Rheden reddede det sig dog og varpede inden for Batteriet.«

Translatør *Carl Friedrich Primon* udgav et Skrift med Titel: *Authentische Geschichte des jetzigen Krieges zwischen Dänemark und England*. Kopenhagen und Leipzig 1801. Fortalen er dateret: »den 12ten Junij 1801.« Side 86—87 fortæller han om Willemoës:

»Secondlieutenant Willemore [sic!] af Søetaten, en ganske ung Mand, viste paa den øjensynligste Maade, at hans Mod og Besindighed langt overgik hans Ungdom. Denne ædle Yngling kommanderede det Gernerske svømmende Batteri. Han lod ikke et Skud affyre, uden at han havde forudset dets Virkning, under utrættelig, uforfærdet Virksomhed var han selv tilstede overalt, og opildnede sine Undergivne til at følge sit Exempel. Han skadede den engelske Flaade overordenlig meget. Selv Admiral, Lord Nelson, beundrede ham og ønskede at lære ham at kjende, ligesaa meget sat i Forundring over hans Ungdom som over hans Tapperhed. Hvo kunde bedre anbefale ham end denne Helt? og vor unge Helt vil visselig ogsaa ved den Udmærkelse, der er vederfaret ham, føle sig opmuntret til ganske at uddanne sig til den Mand, han kan blive for sit Fædreland.«

Jeg gaar nogle Aar frem i Tiden.

I Aaret 1805 udkom i London anonymt en Bog med Titel: *A tour in Zeeland in the year 1802; with an historical Sketch of the Battle of Copenhagen*. By a native of Denmark. Hvert Afsnit har egen Paginering. Forfatteren til denne Bog, *Andreas Andersen Feldborg*, er født i Kjøbenhavn 1782; i Aaret 1802 gik han til England, hvor han opholdt sig i en længere Aarrække. Bogen er anmeldt i *The Gentleman's Magazine* 1805, i

April Heftet S. 339, og i de danske *Lærde Efterretninger* for 1805, Nr. 15, S. 225—31 af *L. Engelstoft*; den maa være udkommen tidligere, altsaa i de første Maaneder af det Aar, i hvilket Nelson døde den 21. Oktober. *Feldborg* fortæller om Willemoes S. 18:

»Sidst, men ikke mindst, kommer Hr. Villemoes, en Second-Lieutenant, som kommanderede Flaade-Batteriet Nr. 1. Der er fortalt meget om den Dygtighed, med hvilken han manøvrerede med sin Tømmerflaade, som blot bestod af et Antal Planker naglede sammen, og paa hvilke der var lagt et Dæk til at bære Kanoner. Den var firkantet med et Brystværn fuldt af Kanonporte og uden Master. Jeg skal ikke tage mig paa at bevise, hvorvidt det var muligt, at manøvrere med en saadan Klods, men blot sige, at den Maade, paa hvilken Willemoes manøvrerede med sine Kanoner og tilsidst frelste sin Flaade, tildrog sig Lord Nelsons Opmærksomhed, hans Skib laa i nogen Tid ligeoverfor Flaade-Batteriet. Man fortæller, at Admiralen paa en særdeles vakker Maade gjorde Prinds-Regenten opmærksom paa, hvormeget Landet ved kommende Lejligheder med Sikkerhed kunde vente sig af den unge Villemoes's Evner.«

Feldborgs Skildring af Slaget gjenfindes i Tillægget til *John Charnocks* Life of Lord Nelson, som udkom 1806, men uden at hans Skrift er anført¹.

Kontreadmiral *P. Ramshart* (f. 1741, d. 1813) udgav 1808 et Skrift med Titel: Efterretning om det bekjendte af den danske Flaades Tieneste, efter [Skibenes] alfabetske Orden fra 1752 til 1807. S. 83—85 fortælles om »Flydende Batterie No. 1:«

»Aar 1801 tiente den til Rehdens Defensions-Linie i Bataillen af 2den April, commanderet af Secondlieutenant

¹ Af dette Skrift har jeg kun for mig den tydske Oversættelse, som udkom i Bremen 1807; Stedet findes II., S. 374—75.

Peter Willemoes. Af hvem den blev attackeret vides ei bestemt, siden de opseilende 3 Engelske Fregatter, Brigger og smaae Fartøier beskiød, hvor de kunde komme til, alle de Danske; dog blev han i Besynderlighed attackeret af den Engelske Vice-Admiral Lord Nelson paa Elephant, der førte 74 Kanoner, da Willemoes ikkun førte 24 18pundige; imidlertid, da han var flad, saa kunde Fienden ei gjøre ham synderlig Skade. Han gjorde derimod hvad der var ham mueligt; thi han beskiød Nelsons eget Skib med adskillige gode Grundskud, formodentlig da Aggershuus var af Veien. I Førstningen agtede man ham ei, men da de mærkede, hvad Skade han gjorde dem, saa begyndte de at skyde paa ham med Skraae¹. Nu kappede Willemoes sine Touge, og lod sig med den sydlige Vind drive ind paa Stubben, hvor han Kl. 2¹/₄ drev ned udenfor Tre Kroner, og der maatte modtage Ilden af de opkommende Skibe af Parkers Division, men blev reddet indenfor Tre Kroners Batterie. Han holdt derpaa ind af Bommen, for at bekomme andet Brystværn, og lagde derpaa strax ud igien til videre Tieneste. Den havde 49 Mand døde og blesserede, blandt hvilke 3 savnedes i Bataillen, og 20 Mand blesserede; dens Bemanding var 125 Mand, altsaa hver 3die Mand skudt eller blesseret. At angive Proportionen af Attakken er altsaa ikke muelig; dette veed man allene, at 74 Engelske Kanoner slog mod en Dansk Tømmerflaade paa 24 18pundige Kanoner.«

• I Skrifter udkomne noget senere vil man finde Notitser om Willemoes, der kunne stamme fra en af de anførte Kilder. Saaledes hos *G. G. Bredow*, Chronik des neunzehnten Jahrhunderts, I., 2. Aufl., Altona 1808,

¹ Oberst *Stewart* fortæller som Øjenvidne, at, efterat Fischer havde flyttet sit Flag fra Dannebrog, skete »et fornyet Angreb paa Dannebrog af Elephant og Glatton, der varede et Kvarter; ikke blot blev Dannebrog bragt til Taushed og gjort udygtigt, men ved Skraa dræbtes næsten hver Mand i Prammene foran og agtenfor dette ulykkelige Skib.« *Nelsons Dispatches and letters*, IV., S. 309.

S. 88—89, hvor Allgemeine Zeitung maa være benyttet; hos *Rahbek*, Danske og norske historiske Mindesange, Kbh. 1810, S. 166, hvor *Rahbek* til et Digt af *Grundtvig* om Willemoës, med Overskrift: Kjækheds Erindring, knytter følgende Oplysning: »med det Gernerske Flydebatterie udmærkede denne unge Kriger sig saaledes, at den engelske Befalingsmand, Seiervinderen ved Abukir, Admiral Nelson, lagde Mærke til ham, og efter Vaabenstilstanden forespurgte sig om ham;« hos *J. K. Høst*, Geschichte der dänischen Monarchie unter der Regierung Christian des VII., III., Kph. 1816, S. 94: »den af Nelson selv paa Grund af sin Tapperhed udmærkede 19aarige Yngling, Willemoës.«

Efterat jeg har fremdraget disse Vidnesbyrd om, hvad der er fortalt om Willemoës, venter jeg, at Læseren vil spørge, hvilke Vidnesbyrd jeg har at fremdrage om, hvad der er fortalt om Müller? Mit Svar er: trods flittig Søgen har jeg fra Aaret 1801 ikke fundet nogen Fortælling om Müller, hverken i Beretninger eller i Digte¹. Det eneste Sted, hvor jeg har fundet ham omtalt, er i *Prams Bog*, hvor der S. 25 læses:

»Foruden de Batterier der ere nævnede i Visen (hvilken ingen Ende vil faae, dersom der alting skulde opregnes) vare her med i Kampen, og bidroge i Forhold til deres Styrke kraftigen, til at gjøre den hæderfuld for den danske Orlogsmagt, unyttig for Fienden, tre Stykpramme: Søhesten paa

¹ Jeg har fundet de allerfleste Chefer nævnte i Digtene fra 1801, jeg har ikke fundet Navnene: Arenfeldt, Holsten, Middelboe, Müller. Om de mindre Fartøjer har *Tode* skrevet et Par Viser: Sværdfisken og Sommerfeldt; Erindringssang om Egede og Rendsborg; Nyborg og Rothes Erindring. Hædersminde etc. II., S. 31—34, 60—65, 67—70.

18 Kanoner under Lieut. Middelboe med M. Lieutn. Lilleholdt; Sværdfisken paa 20 Kan. under Lieut. Sommerfeldt med M. Lieut. Bang; og Hayen ogsaa paa 20 Kanoner under Lieutenant F. N. Møller og M. L. Lind¹.«

Først i *Ramsharts* Bog udkommen 1808: Efterretninger om det bekjendte af den danske Flaades Tieneste, fortælles S. 116—17 Noget om »Defensions-Prammen Haien:«

»Aar 1801 tiende til Rehdens Defension i Bataillien af 2 April, førende 20 18pundige Kanoner, commanderet af Second-Lieutenant J. N. Møller. Den blev attackeret af Orlogsskibet Glatton paa 54 Kanoner, der skiød med Brandsager, og desuden af flere Skibe som ei vides. Det er nok mueligt, at det kan være denne Stykpram, som har skudt Lord Nelsons Roer bort i Actionen². Imidlertid maa anmærkes, at denne Pram, skiønt den for Overmagten maatte give sig, lagde først ud af Bommen om Tirsdagen den 31 Marts, som at Bataillen holdtes den 2 April, følgelig havde dens Mandskab, der for største Delen bestod af Arbeidsfolk, ikkun været exerceret 1 Dag i Forveien. Fienden, som overmandede den, tog og brændte den. Dens Bemanding var 170 Mand, af hvilke 13 Mand vare døde og blesserede, 3 blesserede alene. Proportionen af Attakken var altsaa, efter hvad som siges, 54 Kanoner mod 20 danske 18pundige.«

Ramsharts Bog er aabenbart Kildeskrevet for følgende Meddelelser om Hayen og Flaadebatteriet, der

¹ I *K. H. Seidelins* lille Bog: Krig for Havenes Frihed eller Krigstildragelserne mellem Danmark og England fra den 30. Marts 1801 etc., Kbh. (1801), nævnes S. 26—27 alle Officerer paa Defensions-skibene, altsaa ogsaa J. N. Müller (skrevet Møller). Ogsaa andre Steder vil man finde Müllers Navn i samme Sammenhæng, f. Ex. hos *Bardenfleth*, Slaget paa Kiøbenhavns Rhed 1801.

² I sin Beretning siger N. Müller om Nelsons Skib Elephant: »havde kun faaet liden Skade paa Skrog og Takkelage og ingen paa eller ved Roret.«

findes i en Bog udkommen 1819 med følgende Titel: Danske og Norske Sø-Heltes Bedrivter fra Aar 1797 til 1813. Forfatteren til denne Bog er *Jesper Peter With*, da Auditor ved Sø-Etatens kombinerede Ret, senere en velbekjendt Mand i Danmarks indre politiske Historie (f. 1791, d. 1854). Med Hensyn til Slaget den 2. April 1801 indskrænker han sig til at aftrykke Fischers Rapport. Men han gennemgaar alle de danske Forsvarsskibe fra Nr. 1 til 18, hvilke han lader følge i en noget vilkaarlig Orden, og giver en Meddelelse om hvert af dem. Om Willemoës og Müller har han S. 28—29 Følgende at fortælle:

» 16. Paa Defensionsprammen Hajen, førende 20 Kanoner, Second-Lieutenant E. N. Møller. Af hvem han blev angreben, vides ei bestemt, naar undtages Glatton. Denne maatte, ligesom de tvende sidste [Søhesten og Sværdfisken, begge Defensionspramme], stryge for Overmagten. Under Slaget bortskjød man fra denne Pram Nelsons Roer, og styrede overalt Ilden særdeles vel, hvilket er saa meget mere roesværdigt, som Mandskabet var aldeles uøvet i at skyde, da det for det meste bestod af Frivillige, der Dagen iforveien vare komne ombord. I Slaget faldt af Bemanningen, 170 ialt, 13, og 3 bleve saarede.

17. Paa Flydebatteriet Nr. 1, paa 24 Kanoner, Second-Lieutenant Peder Willemoes. Han blev angreben af forskellige Fregatter og Brigger, men især af Lord Nelsons Skib Elefanten. Længe ændsede Fienden ham ei, da han laa saa lavt paa Vandet; men da de senere hen saae, hvad Skade han voldte dem, beskjøde de ham med Skraae, hvorved hver tredie Mand af hans Besætning i en Hast blev bortreven. Kl. 2½ kappede Willemoes sine Touge og lod sig drive nord efter med Strømmen, hvorpaa han blev angrebet af Parkers opseilende Flaade. Nu seilede Willemoes ind til Told-

boden, og reddede saaledes Skib og Mandskab. Af Mandskabet, 125 i Tallet, bleve 29 dræbte og 20 saarede.«

De forskjellige Fortællinger om Willemoës's Adfærd under Slaget, som ovenfor ere meddelte, som ere fremkomne i den nærmeste Tid efter Slaget, og som ere afattede paa en saadan Maade, at man ikke kan antage, at de alle ere udgaaede fra et Sted, stemme ikke overens, adskilligt af hvad der er sagt om ham er maaske ikke sandt, der er bevislige Urigtigheder i flere Enkeltheder. Men man kan ikke læse Fortællingerne igjennem, uden at faa et stærkt Indtryk af, at Willemoës Navn og hans Handlemaade i Slaget har været almindelig omtalt, og at det har været almindelig antaget, at Nelson har spurgt om ham og fremhævet ham. Men af den fuldstændige Taushed, der hersker med Hensyn til N. Müller, kan jeg kun uddrage den Slutning, at hans Handlemaade i Slaget ikke har været Gjenstand for almindelig Omtale, og at man ikke har vidst Noget om, at Nelson har spurgt om ham eller fremhævet ham¹.

Derefter skal jeg fremføre Vidnesbyrd om, hvorledes Samtidige i en mere fremrykket Alder have fortalt om deres Erindringer fra Ungdommen.

Først skal jeg nævne *Jacob Aall*, f. 1773, d. 1844. I første Del af sine Erindringer, der udkom 1844, fortæller han S. 41, at, da Nelson efter Slaget talte med Kronprinds Frederik, »var der ingen Ende paa den Priis,

¹ Da anden Aprils Medaillen Aaret efter blev uddelt, tilfaldt der Flaadebatteriet 5 Medailler: Chefen Willemoës, Maanedes-Lieutenant Behr, 1 Konstabel og 2 Matroser; Prammen Hayen tilfaldt der 3 Medailler: Chefen Müller, Maanedes-Lieutenant Lind og 1 Kanonér. Collegial Tidende for Danmark og Norge, 1802, Nr. 14—15.

som Nelson lagde paa de Danskes Tapperhed, som han satte over de Franskes, og han udpegede enkelte unge Officerer, hvis Mod og Conduite under Slaget havde høiligen besværet ham, og anbefalede dem deres Konges Belønning og deres Fædrenelands Skjønsonhed.« Hertil knytttes en Anmærkning, hvori der siges: »Han skal i denne Samtale have sagt, at han havde deeltaget i 105 Søslag; men i intet var det gaaet varmere til end i dette. Det var især den unge Lieutenant Willemoes, som han roeste, trykkede ham varmt i Haanden, og anbefalede ham til Kronprindsen til høiere Befordring.« Müllers Navn forekommer ikke hos *Aall*.

Henrik Steffens, f. 1773, d. 1845, var i Tydskland, da Slaget stod paa Kjøbenhavns Rhed, i Aaret 1802 kom han tilbage til Kjøbenhavn. I sin berømte Levnetsbeskrivelse *Was ich erlebte* taler han paa følgende Maade om sine Indtryk fra den Tid, V. Del, Berlin 1842, S. 2:

»Enhver, som formedelst sit Kald gik Døden imøde paa Blokskibene, blev misundt, Ingen beklaget. Venner havde taget Del i Kampen, især blev en ung Officer nævnet, hans Navn var Villemoos. Det Vidunderligste blev fortalt om hans Tapperhed. I sin tidlige Ungdom traadte han ind i de gamle Søjeltes Rækker. Hans Død fremkaldte Deltagelse og Sorg: men med Jubel hilste man den levendegjorte Erindring om det gamle danske Mod, der nu atter traadte frem.«

Det er ikke ganske klart, om *Steffens* saa mange Aar efter er kommen til at blande Begivenhederne sammen: Slaget 1801 og Willemoës's Død 1808, eller om han, hvad der er sandsynligst, uvilkaarlig er kommen til at mindes den unge Søofficers tidlige Død, idet han talte om hans tidlige Helter. Men »Villemoos« er det eneste Navn, han anfører ved at tale om Slaget paa Rheden.

Derpaa skal jeg nævne *N. F. S. Grundtvig*, f. 1783, d. 1872. I de Forelæsninger over Tidens Historie fra 1788 til 1838, som han holdt i 1838, og som udkom 1877 med Titelen *Mands Minde*, fortæller han S. 287 om, hvorledes han i Aaret 1807 paa Langeland lærte Willemoës at kjende, »Nelsons Medbejler paa Kongedybet.« Det var paa Langeland, da Willemoës forestod Transporten af Tropper og Depescher over Beltet, at *Grundtvig* engang gjorde ham det Spørgsmaal: »Hvordan følte Du Dig tilmode den Dag?« og fik til Svar: »I Kampen havde jeg kun Tanke for min Pligt, men da man med Jubel modtog mig ved Toldboden, — ja, da var jeg stolt¹.« *Grundtvig* har følt sig paa en forunderlig Maade berørt af Willemoës, om hvem han siger, at »Tordenskjolds ubetvingelige Mod bode i ham, parret med den hedeste, mest uegennyttige Fædrelandskjærlighed.« Han har skrevet fire Digte om ham, af hvilke et vistnok til fjerne Tider vil hævde sig en Plads i den danske Digtekunsts Historie². I den første Form eller Udkast til det skønne Digt, hvis første Linie lyder:

»Kommer hid, I Piger smaa!«

kaldtes Digtet: *Villemoes*, 1801, og her siger *Grundtvig*³:

»Legen med den røde Bold
Paa de vaade Enge

¹ *Fr. Barfod*, Poetisk Læsebog. Kbh. 1841, S. 766; sml. Udgaven 1850 med Titel: *Fædrelandshistoriske Digte*, S. 409.

² *Ny danske Tilskuer*, 26. Maj 1808, S. 34. Se ogsaa *Grundtvig*, Poetiske Skrifter, Kbh. 1880, I., S. 28.

³ *Idunna*, Nytaarsgave for 1811, S. 14. Se *Grundtvig*, Poetiske Skrifter, I., S. 249.

Altid var fra Hedenold
 Leg for danske Drenge;
 I den Leg og i den Ros
 Bagerst gik ej Villemoes,
 Britten det har vidnet.«

Det er *Grundtvig*, som har forfattet Indskriften paa Oddens Mindestøtte, og som der har kaldet Willemoes »Kongedybets Helt¹.«

Endelig skal jeg nævne *Carsten Hauch*, f. 1790, d. 1872. *Hauch* var i Bergen, da Efterretningen om Slaget den 2. April 1801 naade denne By. I sine: Minder fra min Barndom og min Ungdom, der udkom 1867, fortæller han S. 147, hvorledes Efterretningen udbredte sig som et Lynglimt over hele Byen, og hvorledes Alle betoges af en svimlende Begejstring:

»Overalt hørte man det gjentage, at Nelson havde sagt til Kronprindsen: Jeg har været i hundrede og fem Søtræfninger, men Slaget ved Kjøbenhavn var det forfærdeligste af dem alle. Ligeledes fortalte man, at Nelson havde trykket den tappe Willemoes i Haanden og sagt, at han fortjente paa Stedet at udnævnes til Admiral paa Grund af den Tapperhed og Koldblodighed, han havde viist, hvorpaa Prindsen svarede: »Skulde jeg udnævne alle mine tappe Officerer til Admiraler, saa vilde jeg ikke beholde een Lieutenant eller Kapitain tilbage.«

Disse Ord ere nedskrevne et halvt Aarhundrede senere, efterat saamange Skrifter vare udkomne, i hvilke hin Tids Begivenheder ere fortalte, og af hvilke vel nogle have været *Hauch* bekjendte. Men naar atter her Willemoes's Navn er det eneste, *Hauch* nævner, da maa deraf

¹ Dagen 1810, Nr. 40. Se *Grundtvig*, Poetiske Skrifter, I, S. 161.

vist med Rette kunne sluttes, at dette Navn fremfor noget andet sloges fast og bevaredes i Erindringen.

Nicolai Müller har jeg ikke fundet omtalt paa lignende Maade i lignende Skrifter.

Endnu skal jeg anføre en Yttring af en af Willemoës's yngre Samtidige *H. B. Dahlerup* (f. 1790, d. 1872). I en Afhandling: *Linieskibet Prinds Christian Frederiks sidste Campagne i Aarene 1807—8*, skriver han 1840 (Archiv for Søværnet, XII., S. 194): »Willemoes havde i en meget ung Alder erhvervet sig Navnkundighed ved sin kjække Opførsel 1801 i Slaget paa Rheden. Ombord i Prinds Christian var han afholdt af Alle for sin godmodige Charakter. Han besad et fyrigt og haardnakket Mod.« *Dahlerup* var som Second-Lieutenant med Prinds Christian, paa hvilket Willemoës faldt den 22. Marts 1808.

III.

Slutningen af *Hauchs* Fortælling danner passende Overgangen til at undersøge, hvad vi kunne faa at vide om Samtalen mellem Kronprindsen og Lord Nelson.

En sikker Kilde til Underretning om den vilde, som tidligere berørt, være Rappörter, Breve eller Optegnelser fra Nelson selv, hvor Samtalen var omtalt. I de hidtil udgivne Samlinger af hans Depescher og Breve findes Intet herom. Hr. Kmdr.-Kapt. *Müller* har gjort opmærksom paa, at Sir *Nicholas Harris* i sin Udgave af *Nelsons Dispatches and Letters* har benyttet Nelsons Breve til sin Ven Alexander Davidson, men først fra Maj 1801. Disse Breve findes i London, i British Museum,

Egerton Collection, No. 2240¹. Jeg har henvendt mig til Direktøren for Manuskriptafdelingen i British Museum, Hr. *E. Maunde Thompson*, og anmodet ham om at se efter, om der i Brevene findes nogen Udtalelse af Nelson enten om Willemoës eller om Müller. Han har været saa venlig at meddele mig, at der Intet findes i Brevene om disse to Mænd, thi Brevene til Davidson indeholde ingen Detailer om anden April-Slaget². Hr. *Thompson* har desuden vist mig den store Opmærksomhed, aldeles uopfordret fra min Side, at lade undersøge Depescherne og Papirerne om de danske Anliggender i det britiske Statsarchiv, Record Office, men heller ikke der har Noget været at finde.

At Resultatet vilde blive negativt, var jeg forberedt paa. Det maa erindres, at de Bemærkninger om de Danskes Tapperhed, som Nelson er fremkommen med i Kjøbenhavn, ganske vist kunne udtale hans Overbevisning, men at de fuldt saa vel maa betragtes som Kom-

---

¹ Catalogue of Additions to the Manuscripts in the British Museum, 1854—75, II., London 1877, S. 1012. Sml. Index to the Catalogue of Additions etc. London 1880, S. 1043.

² Hr. *E. Maunde Thompsons* Breve til mig herom ere daterede 5. og 6. Oktober 1881. I Slutningen af November s. A. bragte jeg i Erfaring, at Hr. Kmdr.-Kapt. *Müller* allerede tidligere havde faaet Vished for, at Nelsons Breve til Davidson Intet indeholdt om Sagen.

³ Hr. Kmdr.-Kapt. *Müller* yttre, at Christian VIII.'s Dagbøger mulig kunne indeholde Noget om Nelsons Udtalelser, og siger, at han har gjort Skridt for at faa Oplysning herom. Jeg har god Grund til at antage, at herhen sigter følgende Notits, trykt i Aarsberetninger fra det kgl. Geheimearchiv, VI., S. LXXII: »Den Svensk-Norske Vice-Consul *Lorck*, som den ottende Marts [1880] søgte Oplysning angaaende det reiste Spørgsmaal, om ikke Admiral Nelson 1801 havde i sin Roes over de tappre Officerer sigtet til Nordmanden Müller, kunde ikke herfra tilfredsstilles.«

plimenter, Sejrherrn har udtalt til den Overvundne, hvilke den Sidste kan have taget imod som oprigtig Anerkjendelse, men den Første meget snart har glemt. Som jeg alt har bemærket, den Slags Yttringer maa for det meste søges andensteds end i diplomatiske eller officielle Dokumenter¹.

Sagen staar da saaledes, at der, saavidt vides, ikke er opbevaret nogen Meddelelse om den Dom, som Nelson skal have fældet om Willemoës, der hidrører fra en Person, om hvem det med Sikkerhed vides, at han har været tilstede og været Vidne til Samtalen imellem Nelson og Kronprinds Frederik

Jeg ser mig ikke istand til, med Sikkerhed at kunne sige, naar de bekjendte Yttringer første Gang ere trykte paa Dansk. Derimod tror jeg med Sikkerhed at kunne meddele, naar og hvor de første Gang ere blevne meddelte paa Tryk. Det er i en engelsk Bog med Titel: *A northern Summer: or Travels round the Baltic, through Denmark, Sweden, Russia, Prussia and Part of Germany, in the year 1804, by John Carr, Esq.* Bogen, i 4to, 480 Sider stor, udkom i London 1805, vistnok noget ind i Oktober Maaned (Nelson døde 21. Oktober 1805); den nævnes i et Annonce-Hefte fra Forlæggeren Richard Philips om udkomne Bøger, der ledsager Oktober-Heftet af *Gentleman's Magazine* 1805.

Forfatteren, senere Sir *John Carr*, er født 1772 og døde 1832, han var Digter og Tourist. Bogen udkom i tysk Oversættelse 1806. Dette Skrift er intet Mester-

¹ Der er blevet givet mig Lejlighed til at se efter i Kopibogen over den danske Udenrigsministers i Aaret 1801 udgaaede Breve, om Noget skulde være at finde der; jeg har Intet fundet.

værk, Englænderne gjorde Nar af det for dets forskruede Stil og dets noget barnagtige Fortællinger¹. Hvad han fortæller om Danmark er væsentlig det, som en almindelig fremmed Tourist, der ikke kjender Landet og dets Sprog, kan opfange under et kort Ophold. Han begaar mange Fejltagelser; men paa den anden Side maa det indrømmes, at han kommer med flere slaaende Bemærkninger, f. Ex. om Kronprinds Frederiks altfor store Interesse for det Militære og Soldater-Disciplinen, og han fremdrager danske Skikke, der kunde tjene til Efterligning i England, f. Ex., at en Fader ikke paa egen Haand kan gjøre sit Barn arveløst, men maa have Kongens Tilladelse dertil, Indretningen af Raskhuset paa Christianshavn.

Som Englænder interesserede Carr sig naturligvis for at faa noget at høre om Skærtorsdags-Slaget, og i sin Meddelelse herom fortæller han S. 50—51 om en Sammenkomst, Nelson havde med Kronprindsen:

»Under Maaltidet talte Nelson med Begejstring om de Danskes Tapperhed og bad især Prindsen om at forestille for sig en ganske ung Officer, om hvem han fortalte, at han havde gjort Undere i Slaget, idet han angreb hans eget Skib under dets underste Kanoner. Det viste sig, at være den tappe unge »Welmoes,« en Knøs paa 17; den britiske Helt omfavnede ham med en Broders Begejstring, og paa en fin Maade gav han Prindsen at forstaa, at han burde gjøre ham til Admiral, hvortil Prindsen gav det meget heldige Svar: »Mylord, hvis jeg skulde gjøre alle mine tapre Officerer til Admiraler, vilde jeg hverken have Kapitajner eller Lieutenanter

¹ Se en Anmeldelse i The critical Review, London 1806, S. 129 ff. En Anmeldelse, blot refererende, findes i Götting. gelehrte Anzeigen, 1806, S. 2001 ff. — Bogen er ledsaget af Kobberstik efter Tegninger af Carr.

i min Tjeneste.« Denne heroiske Yngling havde frivillig tilbudt sig at kommandere en Pram, hvilken er en Slags Flaade, besat med 6 smaa Kanoner, bemanded med 24 Mand, hvilke satte af fra Kysten og under den rasende Kamp placerede sig under Agterstavnen paa Lord Nelsons Skib, som de angreb med største Held; skjøndt Agter-Jagerkanonerne ikke kunde ramme dem, anrettede dog de Britiske Marinere et skrækkeligt Nederlag iblandt dem: 20 af disse tapre Mænd faldt for deres Kugler, men den unge Kommanderende blev paa sin Post blandt de Døde, som naade ham til Knæet, indtil Vaabenhvilen var sluttet. Han er bleven belønnet, som han i højeste Grad fortjente, med sit Lands taknemmelige Erindring og af sin Prinds, hvilken som Tegn paa sin Agtelse skjænkede ham en Medaille til Erindring om hans Tapperhed.«

Denne Meddelelse er ikke rigtig i alle Enkeltheder, f. Ex. at Willemoës frivillig tog Kommandoen over Flaadebatteriet, hvilket havde 24, ikke 6 Kanoner, og et Mandskab paa 129 Mand, ikke paa 24. Mulig har *Carr* noteret fejl i sin Tegnebog, han kan have skrevet 24 Mand istedenfor 24 Kanoner.

Men hvorledes har *Carr* faaet at vide, hvad der er passeret ved Maaltidet, da Nelson og Prindsen talte med hinanden? Jeg tror, at det kan oplyses. *Carr* fortæller nemlig S. 48: »En ung dansk Officer paa Trekroner viste mig forbindtlig, hvorledes Skibene under Slaget laa, og talte om Kampen med stor Upartiskhed,« og S. 69: »Et Besøg paa Krone-Batteriet var meget interessant. En ung dansk Officer, der var med i Slaget den anden April, viste mig de engelske Skibes og Blokskibenes respektive Stilling, og beskrev med stor Oprigtighed og Fordomsfrihed Enkelthederne i Affæren.« Mon man kan tvivle om, at det er denne danske Officer, som under Beskri-

velsen af Slaget har fortalt, hvad han vidste om Nelsons og Prindsens Samtale? og at det er ham, der har nævnet Navnet, som *Carr* i sin notebook har skrevet: »Welmoes?«

En Notits har *Carr* S. 51, som jeg maa anføre: »Prindsen har udnævnt ham [Willemoës] til at føre sin Jagt, paa hvilken han gjør sit aarlige Besøg til Holstein.« Denne Notits er urigtig, men der er dog lidt Sandt i den. Willemoës var nemlig 1804 udkommanderet med Orlogsskibet *Neptunus*¹, Chef General-Adjutant, Kmd.-Kapt. Lindholm, der skulde føre Kronprindsen til Norge, efter at han først havde besøgt Slesvig og Holsten. *Carr* var i Kjøbenhavn netop paa den Tid.

Fortællingen om Samtalen mellem Kronprindsen og Nelson blev optagen i andre Skrifter og gik efterhaanden videre: 1806 findes den trykt i *William Burney's The naval heroes of Great Britain*², i *John Charnocks Life of Lord Nelson*, i den tyske Oversættelse, Bremen 1807, I., S. 182—84, 1826 i *James's A naval history of Great Britain*, anden Udgave³, Vol. III, S. 113—14; jeg skal tilføje i *Alisons* Skrift, *History of Europe*, i Udgaven Paris 1841, Vol. IV, S. 252, Anm. I. Især maa jeg dog nævne *Robert Southey's* Skrift, *The Life of Nelson*.

Dette Skrift fuldendte *Southey* den 1. Februar 1813⁴, det udkom i dette samme Aar. *Southey* har Fortællingen

¹ Se: Dagen, 1804, Nr. 77, 14. Maj. *Neptunus* kom ca. 25. Maj til Fladstrand, afgik herfra 4. Juni til Eckernførde, kom 23. Juni tilbage til Kjøbenhavn; Rejsen til Norge blev ikke iværksat.

² Citatet kjender jeg kun fra *P. Hjorts* Tydsk Læsebog for Dansk-talende, 2. Opl. Kbh. 1843, II., S. 180.

³ I første Udgave fra 1822 har *James* ikke Forællingen. Baade *James* og *Alison* anføre som Kilde: *Naval chronicle*, XIV., S. 308.

⁴ *C. C. Southey*, *The life and correspondance of Rob. Southey*, IV., London 1850, S. 17.

om Nelsons og Prindsens Samtale i anden Del, S. 147, Udgaven 1814; Side 131—32 fortæller han om Willemoës's Heltefærd paa Flaadebatteriet. Gjennemlæser man omhyggelig hvad han siger, vil man lægge Mærke til, at han har benyttet saavel *Carr* som *Feldborg*, — han siger, at Flaadebatteriet havde 24 Kanoner og 120 Mand¹—, men at han Intet har at lægge til. *Southey's* Skrift udkom i dansk Oversættelse af *Frederik Schaldemose* i Kjøbenhavn 1838; men Skildringen af anden April-Slaget blev forinden meddelt af *Schaldemose* i det af ham redigerede Tidsskrift: *Allernyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 1837*; Nelsons Opfordring og Kronprindsens Svar staa at læse S. 315, og det er maaske det første Sted, at denne Episode er meddelt i et paa Dansk udkommet Skrift.

I de nyeste engelske Værker om Nelson er Fortællingen om Willemoës ikke optagen, saaledes ikke i den store med Anmærkninger forsynede Udgave af *Nelsons Dispatches and Letters*, fjerde Del, London 1845, heller ikke i *Pettigrews Memoirs of the Life of Lord Nelson*, anden Del (anden Udgave), London 1849.

Der er rejst Spørgsmaal om, paa hvilken Dag Nelson havde denne Samtale med Kronprindsen. Hr. Kmdr.-Kapt. *Müller* fastholder, at det var den 3. April, da Nelson havde den første Sammenkomst med Prindsen, og støtter sig paa *Southey's* Fortælling, efter hvilken Samtalen fandt Sted under Maaltidet hos Prindsen denne Dag.

---

¹ Tallene ere vistnok tagne fra *K. H. Seidelins* Bog: *Events of the war between Denmark and England from the 30 of March*. Copenhagen.

Det maa nu erindres, at *Southey's* Bog om Nelson er udarbejdet for det store Publikum¹; den er skreven i en smuk Stil, den er heldig komponeret, men den er ingenlunde noget historisk videnskabeligt Arbejde, der kan gjøre Fordring paa fuldstændig Nøjagtighed i alle mulige Enkeltheder. Hvis *Southey* ganske nøje havde fulgt sin Kilde, *John Carr*, maatte han med ham have henlagt Sammenkomsten og Samtalen til selve den 2. April.

Der er her et lille Exempel paa, hvor forsigtig man maa være, naar man vil gaa Historien paa Livet i dens Enkeltheder, thi man støder strax paa Uoverensstemmelser. Nelson skrev den 4. April et længere Brev til Ministeren Addington², i hvilket han siger: »Sir Hyde Parker antog det rimeligt, at der maatte komme noget godt ud af det, hvis jeg gik i Land for at tale med Hs. kongelige Højhed. Jeg gik derfor i Land igaar Middags, spiste i Palæet og havde efter Maaltidet en Samtale med Prindsen allene (det vil sige, ingen Minister var tilstede), kun hans General-Adjutant Lindholm var i Værelset.« Slutningen af Samtalen med Kronprindsen omtaler Nelson i følgende Ord: »Hs. kgl. Højhed ønskede derpaa, at jeg skulde gjentage hvad jeg havde sagt; det gjorde jeg, og han takkede mig for min aabenhjertige Samtale; efterat jeg havde gjort en Undskyldning for hvad jeg

¹ I Fortalen kalder *Southey* sit Skrift »a manual for the young sailor,« »the eulogy of our great naval Hero,« »the best eulogy of Nelson is the faithful history of his action.« — *Southey's* Biografi af Nelson er en videre udført Artikel over samme Æmne, der er trykt i *The quarterly Review*, III., 1810; her findes Intet om Willemoës.

² *Nicholas*, *Dispatches and Letters of Lord Nelson*, IV., S. 322.

kunde have sagt og som tyktes ham for stærkt, gjorde Hs. kgl. Højhed meget artig det Samme, og vi skiltes ad.« Tilsidst fortæller Nelson: »Kongens Broder og dennes Søn ønskede, at jeg skulde præsenteres for dem, det blev jeg og gik saa ombord.« Der er ingen Tale om, at Nelson spiste sammen med Kronprindsen.

Men General-Adjutant *Lindholm* fortæller¹, at Nelson efter Audiensen var til Taffels hos Kronprindsen. I en Korrespondance til *Allgemeine Zeitung* fra Kjøbenhavn af 4. April meddeles derimod², at »Nelson den 3. April steg i Land og kom til Kronprindsens Palæ, hvor han spiste med Kammerherre Steen Bille og General-Adjutanterne *Lindholm* og *Kirchhoff*³. Efter Taflet havde han en Konferentz med Kronprindsen blot i Nærværelse af *Lindholm*, der var Tolk.« I et Brev til Gehejmeraad *Bülow*, skrevet fra Kjøbenhavn den 4. April, fortælles: »Han (o: Nelson) blev buden til at spise her paa Palæet, Kronprindsen spiste hos Kongen paa Rosenborg; efter Taflet havde han en lang Samtale med Kronprindsen.« I *Fyens Stiftstidende* Nr. 42, for 8. April, siges om den 3. April, at Nelson spiste paa Amalienborg ved Taflet, »dog var Kronprindsen ikke tilstede.« Hvad er nu det Rigtige? Kunde man stole paa *Carr*, saa var det let at komme ud over Vanskeligheden; thi han fortæller, at Nelson allerede den 2. April »kom til Enighed med

¹ N. Archiv for Søvæsen, I., S. 176.

² Allgm. Zeitung, 1801, Nr. 108, S. 431.

³ I et privat Brev skrevet fra Kjøbenhavn den 4. April har jeg læst, at Nelson spiste Dagen forinden hos Kronprindsen, og havde Plads imellem *Lindholm* og *Bille*. Men i et Brev af samme Brevskriver skrevet adskillige Dage senere rettes dette, idet der siges, at Nelson ikke spiste sammen med Kronprindsen den 3. April.

Prindsen, til sin og sit Lands store Tilfredshed, hvorefter han viste sig som en munter og oprømt Gjæst, og nød nogle Forfriskninger sammen med Kronprindsen.« Men *Carr* er her intet paalideligt Vidne, idet han samler til en Dag alt det, som skete i sex Dage. At Nelson har sagt Komplimenter den 3. April, er temmelig sikkert. Saaledes skrives i et Brev til Gehejmerraad Johan Bülow fra Kjøbenhavn den 4. April: »Nelson var i Land hos Kronprindsen igaar for at negociere, og sagde, at blandt de 125 Batailler, han havde bivaanet, var ingen mere haard end denne, beundrede de Danskes udmærkede Mod.« I sit Brev til Addington dvæler Nelson imidlertid udelukkende ved Forhandlingerne med Kronprindsen, under hvilke den engelske Admiral var temmelig ufor-skammet mod Prindsen. Nelson antyder ikke, at Sam-talen noget Øjeblik har antaget en saa fortrolig Karakter, at der kan være sagt Vittigheder, der er en indre Sand-synlighed for, at de omhandlede Ord ikke kunne være faldne ved denne Lejlighed, hvor Alt drejede sig om de alvorligste Anliggender. Ordene ere ikke faldne ved Taflet den 3. April, Kronprindsen spiste ikke den Dag sammen med Nelson.

Hr. Pr. Lieutn. *O. Lütken* henlægger Scenen til den 8. April, og beraaber sig som Kilde paa et Brev fra Kammerherre *Schubart* til Grevinde Reventlow, hans Søster, af dette Datum. Med Hensyn til dette Brev maa jeg give nogle Oplysninger.

Hermann von Schubart, f. 1756, d. 1832, levede sine sidste Aar paa den fynske Gaard Sollerup. Han nedskrev da sine Memoirer paa Fransk. Dette Arbejde, renskrevet, men med Rettelser af *Schubart* selv, bevares

i det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn¹. Det har Titlen: »Biographie d'un diplomate de 50 ans . . . publiée à Paris dans le courant de l'année 1832;« en Dedikation til Frederik VI. er dateret den 27. Marts 1830. Disse Memoirer har *Schubart*, som han siger i Fortalen til Læseren, givet Form af Breve til sine nærmeste Veninder, for derved at gjøre sit Skrift lettere at læse. Det er altsaa fingerede Breve, men Indholdet er ikke fingeret. Han siger fremdeles i Fortalen, at han vil give et Billede af, »hvad jeg har set og været Øjenvidne til i min 50 Aars Løbebane som Diplomat.«

Schubart var i Kjøbenhavn i April 1801. I et Brev af 3. April fortæller han, at han sammen med Svogeren Grev Ernst Schimmelmänn iagttog Slaget fra Taget paa et af det ostindiske Kompagnis Huse, *Rist* omtaler i sine Erindringer², at *Schubart* var i Kjøbenhavn i Vinteren 1800—1, og det er sikkert *Schubart*, hvem *Niebuhr* i et af sine Breve betegner ved »*Hr. v. S.*« Det fortælles i *Hamburg. Correspondent* 1801, Nr. 78 af 18. Maj, i et Brev fra Kjøbenhavn af 12. Maj, at »Der Herr *v. Schubart* ist auf einige Zeit abgereiset.« Den 26. Juni 1801 blev han udnævnt til dansk Ministerresident i Neapel.

Undersøger jeg nøjere, hvad *Schubart* fortæller om Slaget 2. April, da finder jeg Urigtigheder i hans Meddelelser, Vidnesbyrd om, at han i sin høje Alder især ikke har kunnet henføre alle Enkeltheder til de rette Tider. Han siger saaledes i et Brev, dateret 24. Marts, at Nelson selv med Loddet i Haanden har undersøgt

¹ Ny kgl. Samling, Folio Nr. 1386 d.

² *Rist*, Lebenserinnerungen, I, S. 170.

vore Kyster, hvilket er urigtigt, thi den 24. Marts kom Nelson først til Helsingør. Det er ogsaa urigtigt, naar *Schubart* i et Brev af 3. April siger, at intet af Blok-skibene overgav sig. Men derfor er ikke Alt, hvad han siger, urigtigt. Som Exempel skal jeg nævne Følgende:

Nelson fortæller i et Brev til Lady Hamilton af 5. April¹: »Den tredie gik jeg i Land for at underhandle med Kronprindsen. . . . Folket modtog mig som altid, og selv Trapperne i Palæet vare fulde af Mennesker, der raabte Hurra, og: Gud velsigne Lord Nelson.« Om dette samme Besøg skriver Oberst *Stewart*, Øverstbefalende over Landtropperne paa Nelsons Eskadre, Følgende², dog med den Fejl, at han henfører Sammenkomsten til den 4. istedenfor den 3. April — hvorved Chronologien i hans Skildring af, hvad der skete de nærmeste Dage derefter, er bleven urigtig —: »Den 4. forlod Hs. Herlighed Skibet, ledsaget af Kaptajnerne Hardy og Fremantle, han blev modtagen af Prindsen med al mulig Opmærksomhed. Folk viste en Blanding af Beundring, Nysgjerrighed og Mishag. En stærk Vagt sørgede for hans Sikkerhed, og den viste sig nødvendig for at holde Pøblen tilside, fra hvem man nødvendigvis kunde vente Forbittrelse blandet med Beundring over at han trængte sig ind imellem dem.«

I *Fyens Stiftstidende* Nr. 42 fortælles om Nelsons Besøg: »Der skal have været saa gyselig en Stimmel omkring Nelson, da han kom i Land, at man havde Ondt ved at naae til Amalienborg.«

¹ *Th. J. Pettigrew*, *Memoirs of Lord Nelson*, II., S. 18.

² *Nicolas*, *Dispatches and Letters of Lord Nelson*, IV., S. 376.

Herom fortæller *Schubart* i et Brev dateret 3. April. Det siges om Nelson: »Han vil selv begive sig i Land for at parlamentere med de tapre Danske,« men i et Tillæg med Datum 4. April meddeles: »Man er i ikke ringe Forlegenhed med dette Besøg, da Nelson for sig og sit Følge har afslaaet de kongelige Equipager, som vare ham tilbudte. Han holder fast paa at ville gaa til Fods, og man veed slet ikke, hvorledes man skal beskytte ham imod Folkets Forbittrelse, der næsten gaar til Raseri. Man har havt den Idé, og jeg tror, at man har handlet rigtig deri, mellem Befolkningen at blande det prægtige Studenterkorps, som er blevet oprettet, og som nyder stor Popularitet.« Som det vil ses, er der Overensstemmelse mellem *Stewarts* og *Schubarts* Fortælling; *Schubarts* ser ud som en Dagbogsoptegnelse nedskreven Dagen efter Nelsons Besøg hos Kronprindsen.

Jeg kommer nu til den 8. April. Først skal jeg anføre et Brudstykke af et Brev, skrevet fra Kjøbenhavn den 11. April til Gehejmerraad Johan Bülow paa Sande-
rumgaard: »Kronprindsen modtog Efterretningen om Kejserens [Pouls] Død i det Øjeblik, Underhandlinger skulde begynde med Nelson og 4re andre Engelskmænd, som kom her i Onsdags [det er den 8. April] Kl. 1¹/₂; de bleve først enige Kl. 5¹/₄, saa Taflet begyndte først Kl. 5¹/₂; efter Taflet blev Conventionen underskreven, og Dagen efter kom Nelson i Land med Parkers Under-
skrift; begge Dagene spiste Nelson ved Prindsens Taffel og sad ved Prindsens venstre Side og Prinds Christian ved den højre.« *Rist* omtaler, at Lindholm den 8. April

bragte Prindsen Meddelelsen om Kejser Pouls Død i Nelsons Nærværelse¹.

Stewart fortæller²: »Den 9. [p: 8.] gik Lord Nelson i Land igjen, og var ledsaget af General-Adjutant Lindholm, der kom for at modtage ham, og hvis Belevenhed vi lagde Mærke til hele Tiden³, Oberstlieutenant Stewart, Kapitajn Parker og Velærv. Hr. Scott. Han blev eskorteret til Palæet, omgiven af en umaadelig Masse Mennesker, som viste større Tilfredshed ved denne Lejlighed end forrige Gahg. [Forhandlingerne omtales kort.] Derefter blev der holdt en Levée i et af Stadsværelserne. Derpaa begav Hans Herlighed sig opad Trapperne til en stor Diner, Prindsen gik foran. Under Gjæstebudet, paa 50 Kouverter, sad Lord Nelson paa Prindsens højre Haand, og der herskede megen Hjertelighed.«

Nelson selv fortæller i et Brev til Lady Hamilton af 9. April⁴: »Igaar blev jeg lukket ind i et Værelse i Palæet halv vaad . . . Det var et svært Arbejde at faa dem til, i tydelige Ord at hæve den berygtede Konfederation imod England. Hvad vil Poul sige til alt dette? . . . Prindsen har været meget venlig i sine Udtryk til mig . . . Jeg spiste med Prindsen tilligemed Oberst Stewart, Kapitajn Foley og Kapitajn Fremantle.

¹ *Rist*, Lebenserinnerungen, I., S. 168—69. Rist var Privatsekretær hos Grev Schimmelmänn.

² *Nicolas*, Dispatches etc. IV., S. 326—27.

³ Til Navnet Lindholm maa jeg paa dette Sted knytte den Bemærkning, at Hr. Kammerherre *W. Lindholm* har været saa venlig at meddele mig, at der i hans Faders efterladte Papirer ingen Oplysning findes om Samtalen mellem Kronprindsen og Nelson.

⁴ *Pettigrew*, Memoirs of Lord Nelson, II., S. 27.

Aften Kl. 9.

Efterat jeg havde afsluttet Vaabenstilstanden med Danmark, gik jeg ombord imellem 6 og 7.«

Schubart fortæller under Datoen 6. April — urigtigt for den 8. —: »Ledsaget af flere engelske Officerer har Admiral Nelson begivet sig til det kongelige Palæ for at forhandle med vor kjære Kronprinds. Han er gaaet gennem Rækker af Befolkningen, som har iagttaget den dybeste Taushed, Noget, hvortil Officererne ved vort kjække Studenterkorps have bidraget ikke Lidet. Det danske Folks stolte og tause Holdning havde noget Imponerende ved sig, som har maattet forbause den engelske Admiral. Man tillod sig næppe at drage Aande, for ikke at afbryde den højtidsfulde Stilhed og Ro, der herskede. Jeg har været Øjenvidne til Alt, hvad jeg her fortæller, jeg kan da forsikkre Dig om Troværdigheden deraf.«

Denne Skildring har ogsaa ganske Karakter af at være tagen fra Dagbogsoptegnelser. Den stemmer med *Stewarts*, men begge Forfattere have et urigtigt Datum. Næst efter den 3. April er den 8. den Dag, der er mest at fortælle om paa Grund af, at Betingelserne for Vaabenstilstanden da bleve endelig aftalte. *Schubarts* Meddelelser synes mig i det Hele at kunne staa til Troende.

Schubart har nu et Brev med Datum 8. April. Det bestaar af to Stykker. Det første indeholder en livlig Fortælling om det Indtryk¹, Efterretningen om Kejser Pouls Død gjorde (sml. det ovenfor nævnte Brev til

¹ Stykket er meddelt i Oversættelse hos *E. Holm*, Danmark-Norges udenrigske Historie fra 1791—1807, I., S. 406, hvor der allerede er gjort opmærksom paa *Schubarts* Fortælling om Willemoës.

Bülow), og derefter, uden Overgang til det Næste, følgende Beretning, som udgjør det andet Stykke:

»Admiral Nelson havde den Ære at spise til Middag med Hs. kgl. Højhed, der behandlede ham med al mulig Artighed, men gav ham Svar, der vare hans høje Stilling værdige. Da han spurgte Prindsen, hvem den unge Officer var, som ikke havde holdt op med at lægge sig med sin Kanonbaad under Admiralskibets Kanoner, og give ham det glatte Lag? saa nævnede Prindsen hans Navn. Admiralen sagde til ham: Eders kongelige Højhed burde udnævne ham til Admiral; hvortil Kronprindsen gav ham til Svar: Saa maatte jeg udnævne alle Officererne i min Marine til Admiraler. Da Nelson talte til ham om sit Venskab for de Danske, vendte Prindsen sig om mod sine Naboer og sagde paa Dansk til dem: det er Fanden til Venner.« Denne Episode fortæller *Schubart* for at fremhæve Kronprinds Frederiks Aandsnærværelse, ikke til Forherligelse af den unge Officer.

Hr. Kmd.-Kapt. *Müller* mener, at Ordene hos *Schubart* ligesaa godt kunne sigte til Nicolai Müller, som til Willemoës. Hr. Pr. Lieutn. *O. Lütken* mener derimod, at *Schubart* har forudsat, at den, som læste Brevet, ikke kunde være i Tvivl, om hvem Talen er, og deri maa jeg rigtignok give ham Ret af følgende Grund.

Det femte Brev, *Schubart* har komponeret for Aaret 1801, er dateret 3. April; det bestaar af fire Stykker, af hvilke de tre sidste ere betegnede med: le 4, le 5, le 6, altsaa som om Brevet indeholdt Optegnelser for de fire Dage. Stykket for 3. April indeholder en Fortælling om Skærtorsdags-Slaget, ingenlunde udførlig, men livlig skrevet, mest dog vidnende om Indtrykket, Begivenheden

fremkaldte. *Schubart* siger: »Da jeg har været Øjenvidne til, hvad der passerede, kan jeg fortælle Dig derom som Sagkyndig,« — hvilket dog ikke maa forstaas altfor bogstavelig. I dette Brev fortæller *Schubart* da: »Admiralskibet blev ikke skaanet; en ung Lieutenant ved Navn Willemose, Helt som alle vore andre Søofficerer, holdt ikke op med at drille det.« Willemoës's Navn er det eneste, der forekommer i dette Stykke af Brevet¹, og den, som læser Brevet af 8. April, kan ikke være i Tvivl om, hvem den unge Officer er, som Nelson der siges at have talt til Kronprindsen om.

Af hvad jeg har anført, tror jeg, at følgende Resultat maa kunne uddrages: at det i den nærmeste Tid efter Slaget den 2. April almindelig er blevet omtalt, at Nelson har spurgt Kronprindsen om Flaadebatteriets Chef og ønsket at vide hans Navn, og at det er ved Kronprindsens Tafel den 8. April Nelson har talt om den unge Officer og de mindeværdige Ord maa være faldne. Thi at Nelson og Kronprindsen virkelig have vexlet Ord af den Mening og det Indhold, som er fortalt, derpaa tyde saa mange Efterretninger, at der ikke er Grund til at tvivle om Sandheden deraf. Den Slags Udsagn opdigtes ikke let. Den Form, i hvilken Ordene ere udtalte, foreligger ikke i en dansk Kilde. Som de ere meddelte paa Engelsk af *John Carr*, paa Fransk af *Schubart* stemme de ikke overens i Ordlyden, men Tanken i dem er den samme. Man kan vælge hvilken Form, man

¹ I Stykket under »le 5« nævnes Lassen, Rothe, Braun og Brandt i Anledning af den Gave, som Damer, med Baronesse Løvenskjold i Spidsen, forærede Lassen.

vil¹, men Historien har nu engang fastslaaet den, som er meddelt af *Carr*. Medens det maa antages som Noget, der almindelig er blevet omtalt, at Nelson har ønsket at vide Willemoës's Navn og har ønsket at se ham, staar *Carr* (og formodentlig hans danske Hjemmelsmand) som den eneste Kilde for Fortællingen om, at Willemoës er bleven præsenteret for Nelson og at Nelson har omfavnet ham.

For ikke at lade noget Middel uforsøgt til at skaffe Oplysninger, har jeg henvendt mig til to Søofficerer, hvis Minder gaa meget langt tilbage i Tiden. Den ene af dem blev Kadet nogle Aar før Willemoës døde, hans Fader stod i Forhold til alle de unge Mænd, som i de Tider bleve Søofficerer. Den anden blev Kadet Aaret efter Willemoës døde, hans Fader havde en høj Stilling paa Slagdagen 2. April, Willemoës har anført hans Navn i sit ovenfor aftrykte Brev. De Oplysninger, disse Mænd have været saa venlige at give mig, gaa ud paa, at de kun mindes, at det er Willemoës, om hvem det er blevet sagt, at Nelson omtalte ham med berømmende Ord, at det er Willemoës, som havde det Held, at Nelson lagde Mærke til ham.

IV.

Situationen er ret mærkelig. Det er min Opgave, at søge et vist Forhold belyst, som Lord Nelson skal have staaet i til en af to danske Officerer, Willemoës

¹ Det forekommer mig, at Kronprindsens Svar, som det meddeles af *Schubart*, har størst Sandsynlighed for sig; det er kort, det slutter sig logisk til Nelsons Opfordring. Svaret, som det er meddelt af *Carr*, har, synes jeg, Karakter af at være udarbejdet senere.

eller Müller. Jeg kan møde med mange Vidnesbyrd fra ældre Tid om, at man har vidst og troet paa, at der var et saadant Forhold mellem Nelson og Willemoës, men ikke med et eneste fra ældre Tid om, at man har vidst og har troet paa, at der var et saadant Forhold mellem Nelson og Müller. Kan der virkelig være Tvivl om, hvem Nelson havde meent?

Der staar tilbage for mig, at undersøge det Vidnesbyrd, som Müller selv har givet. Med Hensyn til dette maa jeg først gjøre opmærksom paa, at der forekommer nogle Enkeltheder i Müllers Beretning, om hvis Rigtighed jeg ikke er ganske overbevist.

Müller fortæller saaledes, at Hayens Besætning bestod af: Chefen, 1 Maanedslieutenant, 1 Kanoner, 1 Proviantskriver, 1 Kvartermand, hened 100 Frivillige af Holmens Haandværkere, 2 Soldat-Underofficerer og 20 Soldater. Tallet bliver 127 Mand. Efter den officielle Rulle¹ var Besætningen 175 Mand.

Müller fortæller ved at omtale 1. April: »ikke medgivet ombord Doktor, chirurgiske eller medicinske Requiriter, tildeltes Qvartermanden noget Linned og 2 Haandlangere samt anvistes ham Plads i Lasten til Forbinding af muelig erholdte Blesserte.« Jeg har megen Tvivl om, at denne Meddelelse er rigtig eller fuldstændig. I *Nyt Aftenblad* for 1844, Nr. 206, 2. September², er meddelt en autentisk Liste over de Chirurger, som vare ud-

¹ Meddelt af General-Adjutant Lindholm til Nelson, trykt i N. Archiv for Søvesen, I, S. 196; sml. Rullen ført af daværende Fuldmægtig i Revisionen, senere Etatsraad og Revisor *Gedde*, Afskrift i Ny kgl. Samling, 4to Nr. 782, ab, i det store kgl. Bibliothek.

² »Berigtigelser til *Southey*, Nelsons Levnet.« Artiklen er anonym.

kommanderede til Sø-Defensionen 1801. Her ere Chirurgerne anførte med Navn og med Oplysning, om de ere blevne dræbte, saarede eller tagne til Fange. Der var i Alt 53 Chirurger paa Sø-Defensionen¹, Blokskibene havde fra 3 til 5 Chirurger, Stykprammene fra 1 til 3, Flaadebatteriet 1 (Skibschirurg Schuel). Kun ved »Hayen« læses: »Skibschirurg (Navnet ikke angivet), Underchirurg (Navnet ikke angivet), begge fangne.« Müller kan godt have fortalt, hvad han foretog sig tidlig paa Dagen den 1. April, men ikke, at der senere paa Dagen eller om Morgenen den 2. April kom to Chirurger ombord til ham; maaske disse ere bjergede i det sidste Øjeblik, uden at der har været Tid til at faa deres Navne indmeldte til Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet. At alle de andre Skibe skulde have havt Chirurger, men Hayen være det eneste, som ingen havde under Slaget, det forekommer mig næsten utænkeligt.

Müller fortæller, at Kapt.-Lieutn. Rothe og Fasting vare »blandt de mest Udmærkede i Slaget 2. April, og dog i denne Anledning derefter blandt de mindst omtalte².« Dette kan dog ikke gjælde Rothe, der er blandt de mest omtalte³. I en dansk Avis, *Aarhuus Stifts-*

¹ Den strenge Udtalelse om Admiralitetets Ligeegyldighed med at sørge for Lægehjælp, som *Lange* har knyttet til Müllers Ord, maa stryges. — Risbrigh skriver i sin Dagbog, hvor han omtaler, at han forlod Wagrien: »Skibschirurgerne lod jeg blive ombord for at pleie de Saarede, saavidt deres ringe Hjælpemidler formaaede.«

² I *Flamands* Udgave af Müllers Beretning findes denne Bemærkning ikke i selve Beretningen, men under Texten, betegnet med: »Inds. Anmærkning.«

³ Lt. Fasting gjorde hen paa Aaret 1801 med Kutteren Ørnen flere Rejser til St. Petersborg med Depescher. Aviserne fulgte disse Rejser med Opmærksomhed; især omtaltes »denne værdige Officer,«

tidende 1801, Nr. 28, 8. April, siges: »Lilienskiold og Rothe have og særdeles udmærket sig.« I den ovenfor nævnte Korrespondance til *Allgemeine Zeitung* af 14. April omtales tre Mænd, som havde udmærket sig: Lassen, Rothe og Willemoës. *Tode* har skrevet en Vise om »Nyborg og Rothes Erindring«, der udkom særskilt og blev optagen i Samlingen af Viser fra 1801¹. I *Prams* lille Bog fortælles, S. 22, Rothes Adfærd udførlig. I Den danske Tilskuer omtaler *Rahbek* Rothe paa en meget smuk Maade². I en Nekrolog over Rothe, skreven tildels af *H. B. Dahlerup* efter Optegnelser af Rothes Svingersøn, Legationsraad *Stampe*, siges³: »Medborgere og Medborgerinder nævnte med Lovtale Rothes Navn i Forening med Lassens og Willemoes's.«

Müller fortæller, at »Hayen havde imellem 20 og 30 Blesserte og Døde, forholdsviis et meget større Antal af disse [o: de Døde].« Hayen havde efter den officielle Tabs-Liste 7 Døde, 6 Saarede⁴.

Müller fortæller, at Hayen længst blev ved at slaa, at den omkring 1 Time slog fra Defensionslinien næsten ene. I sin Rapport om Slaget siger *Fischer*⁵, at Fre-

---

da han i December i stormfuldt Vejr, under farefulde Omstændigheder, maatte løbe ind til Vordingborg. Fra Først af fortælles, at Willemoës, »som udmærkede sig saa meget den 2. April,« skulde være sendt til Rusland. *Fyens Stifts Tidende*, 1801, Nr. 91, 102, 114, 120, 149; Nr. 63.

¹ Hædersminde etc. II., S. 31—34.

² Den danske Tilskuer, 1801, Nr. 44 og 45 af 28. Maj, S. 359.

³ Archiv for Søværnen, IX., 1839, S. 144.

⁴ Se den ovenfor citerede Rulle.

⁵ Collegial-Tidende for Danmark og Norge, 1801, S. 230. *J. H. Müller* har Citatet fra *Aalls* Erindringer, I., S. 191, hvor Ordet »alene« er udeladt.

gatten Hjælperen tilsidst alene havde at stride mod en altfor overlegen Magt. I *Ramsharts* ovennævnte Bog læses S. 120 om den synkefri Fregat Hjælperen, kommanderet af Prem. Lieutn. Lilienskiold: »Da Chefen tilsidst saae, at den nu ganske alene var tilbage, og ei overvundet, og at den nu alene havde at stride imod saa overlegen en Overmagt, saa kappede den, og søgte indenfor Stubben, for at gjøre videre Tieneste¹.«

Müller fortæller, at Rygtet om Admiral Nelsons Yttringer om Lieut. Willemoës udbredte sig fra en Meddelelse i en Avis, udgivet af en nær Beslægtet af Lieut. Willemoës². Men af de ovenfor meddelte Notitser vil det ses, at Korrespondancerne fra Kjøbenhavn til en tydsk og en fransk Avis, i hvilke det fortælles, at Nelson har fremhævet Willemoës, ere af ældre Datum end Meddelelserne herom i den danske Avis *Fyens Avertissements Tidende*, hvis Udgiver, *Christian Iversen*, lige saa lidt som *Søren Hempel*, Udgiver af *Fyens Stiftstidende*, var i Slægt med Willemoës³. Fortællingen var saaledes kjendt i Kjøbenhavn flere Dage før der blev talt om den i den fynske Avis.

Mon Sagen skulde forholde sig paa følgende Maade:

¹ Sml. *Pram*, *Vise om Slaget den 2. April*, S. 21. *Bardenfleth*, *Slaget paa Kiøbenhavns Rhed*, S. 9. *With*, *Danske og norske Sø-Heltes Bedrifter*, S. 29.

² I *Flamands* Udgave af Müllers Beretning er denne Notits ikke optagen i selve Beretningen, men trykt efter den med mindre Typer, S. 226, som »Indsenderens Bemærkning«.

³ Der kan i denne Forbindelse ikke godt være Tale om andre end disse to Aviser. Jeg har gennemgaaet alle danske Aviser for April 1801, men Intet fundet om Willemoës, som ikke ovenfor er blevet meddelt.

Translatør *Andreas Førgensen* i Odense skrev et Digt om Slaget, der er trykt i *Fyens Stiftstidende* Nr. 51, 29. April, som »indsendt¹,« og i dette Digt sagt:

»Uvant til Strid
Stred ogsaa unge Willemoes
Med Heltefid,«

men Intet om Nelsons Udtalelse. Denne Translatør *Førgensen* havde været Huslærer for Peter Willemoës's Sødskende. Han ægtede 1805 Dorteia Marie Hillerup, hvis Bedstemoder i første Ægteskab havde været gift med Peter Willemoës's Bedstefader. Han kom altsaa paa en Maade i Slægt med Lieut. Willemoës. Skulde det være *Førgensens* Forhold til Familien Willemoës, der har givet Anledning til at tro, at Peter Willemoës stod i Slægtskabsforhold til Udgiveren af en Avis? Det er dog næppe troligt.

Dette skal jeg imidlertid se bort fra. Der er en anden Betragtning, som jeg vil gjøre gjældende. Müller har fortalt ret udførlig om, hvorledes han ombord paa Hayen fægtede med Fjenden, hvorledes der paa Nelsons Skib blev vist ham Opmærksomhed som Fange, hvorledes Nelson talte med ham selv, og Alt dette vidner smukt om Müllers Tapperhed. Men naar han mener, at »der kan opstaae Tvivl, om ikke Admiral Nelson havde meent Lieut. Müller istedetfor Lieut. Willemoes,« saa kunde Læseren nok ønske, at Müller havde fortalt om Willemoës's Færd. Thi det vilde da være muligt, at drage

¹ Dette Digt udkom særskilt med Titel: »Danske Søemænds Hæder eller 2. April 1801, Nationalsang.« Adresse-Cont. Efterretn., 1801, Nr. 161, 21. Maj. Sml. ovenfor S. 29.

en Sammenligning mellem disse to Chefer; der var da en Mulighed for at prøve, om Tvivlen virkelig kan være begrundet. Men Alt hvad Müller fortæller om Willemoës er, at Müller efter tre Timers Fægtning bemærkede, »at . . . det Gernerske Flaadebatteris Chef Lieut. Willemoes var gaaet indenfor 3 Kroners Batteri.« Den Omstændighed, at Willemoës trak sig ud af Kampen tidligere end Müller strøg, udelukker ikke, at Willemoës tidligere under Fægtingen kan have vist en glimrende Bravour. Havde Müller fortalt om Willemoës's Færd paa en saadan Maade, at Læseren fik et Indtryk af, at der for Willemoës's Vedkommende ikke kunde være Tale om Bravour eller noget Udmærket, da stod Sagen anderledes. Men det forholder sig vist saaledes, at selv om Müller gjerne havde villet fortælle om Willemoës's Færd under Slaget, vilde han ikke have været istand dertil. Thi Hayen laa Syd for Blokskibet Dannebrog, Flaadebatteriet Nord for det, saa at der er al Sandsynlighed for, at Müller slet ikke under Fægtingen har kunnet se, hvad Willemoës tog sig for, Blokskibet berøvede ham Udsigten. Faktum er, at han Intet har fortalt om Willemoës's Deltagelse i Slaget, men derved er han kommen til ikke at dele lige mellem sig og ham.

Hr. Pr. Lieutn. *Lütken* har fremført et Argument imod Müller, som vanskelig lader sig modsige. Han siger, »at Nelson ikke har behøvet at ønske at lære Lieutenant Müller at kjende, eller havt Aarsag til at anmode om, at han maatte blive ham forestillet, af den simple Grund, at han allerede kjendte ham;« thi Müller fortæller, »hvorledes han, efter at Hayen havde overgivet sig, som Krigsfange blev ført ombord i Flagskibet Ele-

phant, og i Nelsons egen Kahyt blev forestillet for Admiralen og havde en Samtale med ham¹.« Dette Ræsonnement er aldeles korrekt, og det maa ogsaa gjælde, hvis Nelson blot har spurgt Kronprindsen om, hvem den unge Officer var, og man da vilde tænke paa Müller.

Et andet Ræsonnement er fremsat, der lyder saaledes: »At Müller ikke selv protesterede, da han efter endt Fangenskab paa det engelske Flagskib vendte tilbage til Kjøbenhavn, er ikke forunderligt. Ved sin Tilbagekomst fandt han et *fait accompli*; at Willemoës skulde være rette Vedkommende, var en fastslaaet Sag, som Müller i sin underordnede Stilling og med sin tilbageholdne Karakter ikke vilde gjøre Indsigelse imod.« Hertil vil jeg bemærke: Kan man tro, at Nogen, uden at smile, kunde have hørt paa en Protest imod Rigtigheden af, hvad der fortæltes, at være sket et Sted i Kjøbenhavn, medens den Protesterende var Fange paa et fjendtligt Skib ude i Øresund, og hvorom den Protesterende ikke havde hørt Noget før sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn, nogle Dage² efterat Nelson og Kronprindsen havde talt om den danske Officer?

Müller har sikkert lagt for stor Betydning i den Omstændighed, at han førtes som Fange ombord paa Elephant, og det, at han, da han blev tagen til Fange, fik Lov at beholde sit Værge, senere blev præsenteret

¹ Samtalen var meget kort og drejede sig ikke om Müller og Hayen.

² Fyens Stiftstidende 1801, Nr. 45, 15. April: »Den 10. d. kom vore Fange i Land; de bleve modtagne paa Toldboden af deres Paarørende og af en stor Mængde Mennesker, som forsamlede sig omkring dem, hvilke saaledes overvældede dem med Spørgsmaal, at de knap kunde besvare det halve.« N. Müller fortæller, at han efter 9, maaske 11 Dages Forløb blev sat i Land ved Charlottenlund.

for den store Nelson (faa Timer før Admiralen forlod Skibet for at vende tilbage til sit egentlige Flagskib St. George), og blev behandlet med forekommende Opmærksomhed af Officerer og Mandskab paa Elephant, maa have gjort et dybt Indtryk paa ham. Fra Kampen og fra sit Fangenskab har han vistnok medbragt Forestillinger, som ikke svarede til de virkelige Forhold. Han har følt sig skuffet, og mon hans Tankegang ikke senere har været omtrent følgende, først: Nelson burde have udmærket mig; dernæst: mon det ikke var mig, Nelson udmærkede, ikke Willemoes? Han har tidlig nedskrevet sin Opfattelse af Sagen, og har han end gjort det med en vis Beskedenhed, saa er der dog kommet nogle Ord med, som ikke ere rigtig venlige ligeoverfor Willemoes. Lang Tid efter har Müller taget sin Beretning frem og gjort en Tilføjelse: at Rothe senere blev Admiral; Rothe udnævntes til Kontreadmiral 1833. Müller roses som en ædel, tilbageholdende og fordringsløs Mand. Det er derfor i psykologisk Henseende ret interessant, at Tanken om, at Willemoes paa en Maade havde berøvet ham Noget af hvad der tilkom ham fra Aaret 1801, har ligget ham paa

---

¹ *Chr. Lange* udtaler i den korte Indledning, han har skrevet til Müllers Beretning, en Forventning om, »at de nye Oplysninger, den indeholder, særlig med Hensyn til den formodede Forveksling af Willemoes og Müller, kunne komme til endnu levende Deltageres Kundskab, eller dog ved paalidelige Beretninger fra disse blive stadfæstet eller modsagt.« Saavidt vides fremkom der hverken nogen Stadfæstelse eller nogen Modsigelse. — Hertil kan jeg knytte følgende Anekdote: Peter Willemoes's Brodersøn, Alfred Willemoes, død 1874 som Herredsfoged i Nørre-Tyrstrup Herred, var som ung Student Deltager i Studentermødet i Christiania 1851. Han fortalte senere om sit Ophold i Norges Hovedstad: »Naar de hørte mit Navn, fløj alle Døre op for mig.«

Hjerte til hans sidste Levedage, man kunde næsten sige som en fix Idé, der ikke hvilede paa nogen anden Grund end hans egen Indbildning.

Undersøgelsen er ført saa vidt, tror jeg, som Kilderne tillade. Resultatet maa blive, at de historiske Kilder kun berettigede til at nævne Willemoës som den, der var Gjenstand for Nelsons og Kronprindsens Samtale den 8. April, og at en Tvivl om, at det skulde have været nogen Anden, ikke lader sig begrunde. Skal Undersøgelsen føres videre, maa den bygges paa Hypoteser, Formodninger, som at Nelson og Prindsen i deres Samtale have tænkt paa og talt om forskellige Personer. Men Formodningerne maa da have noget Faktisk at hvile paa, og dette Faktiske maa være, at Müller idetmindste nogle Steder af Andre er fremhævet som den, der paa en iøjnefaldende Maade har udmærket sig og har draget Samtidens Opmærksomhed hen paa sig. Lykkes det ikke at fremdrage saadanne Steder, kan der ikke tilvejebringes andre Vidnesbyrd end det eneste, Müllers eget om sig selv, da nytter det ikke at føre Undersøgelsen videre, thi den vil lede til Intet. Ordsproget siger: Een Mands Vidne er intet Vidne, og to Mænds Vidne ere saa gode som ti Mænds Vidne.

Stenen i vor Histories Mosaik, der er mærket: Nelson og Peter Willemoës 2: April 1801, kan ikke ødelægges.

Som bekendt vistes der mange af de Søofficerer, der havde deltaget i Slaget, Opmærksomhed paa forskjellig Maade, blandt Andet ved Gaver. Nicolai Müller fortæller¹, at en anset Borger paanødte ham et Gulduhr. En anden af disse Gaver maa jeg omtale her.

I *Kjøbenhavns Adresse-Contoirs Efterretninger* for 1801, Nr. 122, 22. April, læses følgende Bekjendtgjørelse:

»Den større Medaille over Søeslaget ved Kiøge-Bugt er, tilligemed et Brev, som lyser af varm Fædrelandskierlighed, tilsendt en af de Sæofficerer, som var paa Defensionen den 2. April. Denne Officier, som ikke var hiemme, da dette Agtelsestegn blev ham bragt, føler sig i en dobbelt Forlegenhed. Deels at han, uagtet Udtrykkene: at det er fra en aldrende Fædrelands-Ven, der ikke var umiddelbar Deeltager i dets Anliggender, ikke kan udfinde hvem hans Erkiendtlighed kan hæfte sig til for al den Velvillie Brevet indeholder og Symbolet antyder. Deels at, da han ikke har havt Leilighed til at udmærke sig for nogen af sine tappre Medstridere, kan han endnu mindre modtage noget Agtelsestegn, der ei utvetydigen fierner enhver saadan Formodning. Modtageren, i det han med et rørt Hierte tilegner sig alt det han *kan* modtage af Giverens Velvillie, seer sig altsaa nødt til at frasige sig dens Symbol. Han beder, idet han indstændigen anmoder om ikke at vorde misforstaaet, at den ædle Fædrelandsven, som tiltænkte ham meer end ham tilkom, vil enten inden en Maaned lade Symbolet paa hans Venskab for ham afhente, eller om dette ikke skeer, ei fortryde paa at han gjør saadan Anvendelse deraf, som han troer kan best stemme saavel med Giverens Hensigt som hans egen Følelse.«

¹ Müller fortæller ogsaa, at hans Mandskab efter hans Tilbagekomst til Kjøbenhavn vilde bringe ham et Hurra udenfor hans Bolig, men at en ældre Kammerat og Ven hindrede det, da han vidste, at Müller ikke ønskede at foranledige Opsigt.

En ganske kort Notits om denne Gave meddeltes i *Berlingske Tidende* 1801, Nr. 34, 27. April, og denne Notits gik over i Provindsaviserne, f. Ex. i *Christian Iversens Fyens Avertissements Tidende* 1801, Nr. 52, 1. Maj.

I Kjøbenhavns Adresse-Contoirs Efterretninger 1801, Nr. 299, 7. September, læses dernæst en Bekjendtgjørelse fra Kapitajn *H. C. Sneedorff*, dateret Søkadet-Akademiet 6. September, hvori han bekjendtgjør, at der under hans Fraværelse med Kadetfregatten (som Chef) er sendt ham følgende Brev:

»Den Officeer, som for nogen Tid siden følte sig pligtig ikke at tilegne sig den ham af en Fædernelandets Ven tilsendte større Medaille over Søeslaget ved Kiøge-Bugt, tager sig den Frihed, efter at have ladet det tredobbelte af den Tid, han havde ansadt til dens Afhentelse, udløbe, at tilsende Søcadet-Academiet bemeldte Medaille. Overbeviist om, at dette Minde om en af Danmarks ypperste Hædersdage ikke kunde henvises til et mere passende frugtbringende Sted, smigrer han sig med, at den ædle Giver vil vide ham Tak, ved at see Maalet for sin fædrelandske Velvillie saaledes forædlet. Kjøbenhavn den 22. Juli 1801.«

Hertil knytter *Sneedorff* en Tak i varme Ord.

Hvem er den Officer, som modtog og atter bortskjænkede Medaillen? Jeg har henvendt mig med Spørgsmaal herom til Hr. Kommandør *Carstensen*, Chef for Søofficersskolen, men Svaret gaar ud paa, at det ikke kan oplyses. I Søkadet-Akademiets Korrespondance-Protokol for 1801 findes indført en Skrivelse fra *Sneedorff* til Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet af 5. September 1801, hvori han gjør Indberetning om Gaven, afskriver det ovenfor anførte Brev og derpaa skriver:

»Jeg udbeder mig, at Inventarii Skrивereren maa vorde beordret at notere denne Medaille, til hvilken jeg foreslaaer at lade gjøre en Capsel, som kan indeholde den og ovenstaaende Skrivelse, der i mine Tanker afgiver et skjønt Exempel for Ungdommen paa den Beskedenhed, der gjerne er uadskillelig fra sand Fortjeneste.«

Medaillen er bevaret liggende i Kapslen, men Gavebrevet er ikke mere til.

Denne Sag synes altsaa ikke at kunne oplyses, — hvis der ikke var en Avis til, hvor et Navn dog anføres.

En Uge førend *Christian Iversen* i sin Avis, *Fyens Avertissements Tidende*, aftrykte den ovenfor meddelte Notits fra *Berlingske Tidende*, meddelte han i Nr. 49, den 24. April, følgende Efterretning:

»Til den brave Lieutenant Willemoese er af en Unævnt sendt en meget stor Medaille over Slaget ved Kiøgebugt, med en meget smigrende Skrivelse, som saa meget mere hædrer denne unge Mand, da han i saa usædvanlig ung en Alder paa sin første Løbebane har viist saa megen Mod og Conduite¹.«

Nogle Maaneder før Peter Willemoës faldt paa Prinds Christian, den 22. Marts 1808, var han i fuld Beskjæftigelse med i Nattens Mørke at føre Soldater fra Langeland til Laaland². Der blev i *Nyeste Skilderie af*

¹ *Flamand* fortæller, at Willemoës fik til Foræring den gærnske store Guldmedaille, men at han gav den til Chefen for Søkadet-Akademiet, »hvor den endnu, saavidt vides, bliver opbevaret.« *Mindeskrift om Danmarks Hædersdag*, S. 214; *Gallerie af berømte danske Mænd og Qvinder*, Kbh. 1850, S. 186.

² Hr. Pastor *G. Willemoës* skriver mig til den 11. Oktober 1881 fra Laaland: »endnu mindes gamle Folk fra Nakskov-Egnen den unge tapre Willemoës, jeg har truffet en gammel Gaardejer paa 81 Aar,

*Kiøbenhavn*¹ indrykket et Brev, skrevet fra Laaland den 6. November 1807, om Tilstanden paa Øen. Jeg meddele et Par Linier af dette Brev, i hvilke der tales om Peter Willemoës. Ordene vidne om, at han ogsaa da vakte Opmærksomhed, og med dem slutter jeg, hvad jeg har at meddele:

»Han har oprejst sig et Taknemmeligheds- og Hengivenhedsminde i Alles Hjerter, der kunne skjønne, hvad ædel Fortjeneste af sit Fødeland er.«

---

der endnu sværmer over sine Dreng-Erindringer om ham, men uden at kunne fortælle noget Specielt.«

¹ Femte Aargang Nr. 11 (3: 9. Bind), S. 172, 17. November 1807.

Rettelse.

S. 41, L. 4 f. n. Istedesfor: Sir *Nicholas Harris* skal læses: Sir *Nicholas Harris Nicolas*.

DIS-Danmark

1 0 0 3 4 9

